

לבקר משפט

א) היודענשפיעגעלפראַצעס, במינסטער ;
ב) אחוות הקבר לבעל-ההודיה, כברלין.

שהובאו לפני כס המשפט והבקרת בירה דעצעמבער העבר

ועלידם ידון :

מיכאל לוי ראדקינסזאהן

לפנים הסו"ל את, הקול, ואספת חכמים וכו'.

ברלין

תרמ"ד.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 377.

בען:

אשה

תחונה דעתן בדבר תיקון
ת היהודים ופתרונה

שונה

מאבני מילואים

אשר יוכל בקרבו:

אבן הראשה, אבן ברקת (ברקת), אבן ספיר, אבן ישראל, אבן
השולחן, אבן הטועים.

M. 1 — מאת מחבר הספר הזה, ומחירה א מארק

החפצים בספרי המחבר יוכלו להשיגם:

בלאָנדאָן אצל המחבר:

6 Packingtonstr. Islington, London N.

בווינען מבית מסחר הספרים:

D. Löwy, II., Praterstrasse 15, Wien.

Jos. Schlesinger, I., Seitenstättengasse 5, Wien.

בווילנא מה':

M. W. Zipkin, Deutsche Strasse, Wilna
(Russland).

מו"ם מכל המדינות יוכלו לפנות לווינען לבתי מסחר
הנ"ל. וברוסיא לה' מ. וו. ציפקין. ואשר יש לו דבר עם המחבר
יפנה ללאָנדאָן על האדרעססע דלמעלה ויקבל מענה.

לבקר משפט

Judenspiegelprozes.

Kritischer Ueberblick

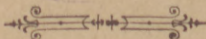
über

a) den Judenspiegelprozess in Münster.
(10. December 1883);

b) Verhandlung der Berliner Repräsentanten
der jüdischen Gemeinde wegen Erbbegräbniss-
petition auf jüdischem Friedhof von einem Misch-
eheling, Ehemann einer Jüdin, (23. Dezember 1883).

Von

M. L. Rodkinsohn.

Berlin.

1884.

לבקר משפט

(א) היודענשפיעגעלפראַצעס, במינסטער ;
(ב) אחוזת הקבר לבעל-תִּיהוּדָה, בברלין.

שהובאו לפני כס המשפט והבקרת בירח העצמבער העבר

ועליהם ירון :

מיכאל לוי ראדקינסזאהן

לפנים המו"ל את, הקול", ואספת חכמים" וכו'.

ברלין

תרמ"ד.

תוכן הענינים:

בחלק הראשון: א) מעשה הפראצעס במינסטער, ב) עדות מביני דבר המורה "טרוי" והכהן הנוצרי "עקקער" לפני כס המשפט, ג) הארות והערות על דבריהם, ד) מענה הדר. האפפמאן מבערלין בהפרעססע העברית, ה) בקרת נאמנה על דבריו, ו) ביאור על מלות "עכו"ם", "נוי", "נכרי" ודומיהם, ז) הפצת אור על התלמוד והשו"ע, ח) תשובה נאמנה לשונאי בני שם.

בחלק השני: א) בקשת נוצרי בעל אשה עברית מאת ראשי העדה בבערלין להנחיל לו אחוזת קבר אצל אשתו בחצר-מות היהודים, ב) מראה מקום ומקור הדין בשים בבלי וירושלמי, והפוסקים ג) בקרת על דברי בחורי העדה, ד) בקרת על דברי הפרעססע העברית, ה) ברבר החתון המעורב "מישהע".

כנלותי את מלאכתי במחברתי „אבן הראשה“ ומשכתי
כבר ירי הימנה עד החוברת השנית, אכף עלי ההכרה לטבול
שנית עמי בדיו ולהוסיף שני מאמרים, בחוברת מיוחדת. שהמה
צורך השעה, מפני שני מקרים חדשים (זה לעומת זה) שקרו
זה לא כביר באשכנז, והעלו אבק רב בהספרות האשכנזית
(האנטיסמיטית) והמה נוגעים למטרתי הכללית בכל ספרי
האחרונים. המקרה הראשון הוא:

אחד משונאי בני שם דר. יוסטוס שמו, חבר מחברת
אחת בשם „יודענשפיגענעל“¹⁾ ובה אסף מאה הלכות מהשו"ע
בדברים הנוגעים בין ישראל לעכו"ם והעתיק אותם וגם ביאר
אותם כחפצו, ותחת מלת „עכו"ם“ הנמצא בשו"ע העתיק (לא
ביאר) „נוצרים“ „כריסטען“ והשפיגעל נראית ומתראת
מ א ל י ה ויבא רעהו המו"ל את „המערקור המערבי“ בעיר
מינסטער „Münster“ וירים על נס ציונים אחדים מהשפיגעל
הנ"ל, עם הקדמתו: „שכל רבני ישראל בכל העולם מקדישים
ומעריצים את השו"ע והוא בעיניהם חוק ודת ישראל ועל פיו
יתנהגו“ — ויעתיקם בהמערקור הנ"ל. ומן הדברים האחדים
שהוסיף בסוף ההעתקה רואה כל איש כי חפצו של המערקור
הוא להראות: „שכל ישראל בכל מקום שהם נטוע בלבם

¹⁾ היודענשפיגעל וגם המ"ע מערקור אינו בידי ורק המ"ע
המדברים בענין הזה: „Germania“ Nr. 286, „Deutsch.“
Tagblatt“ Nr. 340, „Jüd. Presse“ Nr. 54,
לפני זמדם הנני לוקח את החומר להערכת מאמרי הזה.

מוסר ומדות כאלה ההלכות אשר העתיקם מהיורענשפינענעל.¹ השמאאטסאנוואלט בראותו כל אלה הביאו למשפט מפני שהוא רואה במאמרו הזה: מטרה המעוררת ומתגרת את העם לעמוד נגד היהודים.²

ביום 10. דעצעמבער (83) עמד הרדקטור האָפּפּמאנן לפני כס המשפט בעיר הג'ל ולימינו ושכאלו המחייבים והמוזכים. שני מביני דבר בתור מכירי ויודעי שפת עבר ותורת הדת הישראלית נקראו מבית המשפט לחוות דעתם על הדבר הזה, והמה: הראשון אישיהודי מורה הדת בהסעמינאר אשר לעברים בעיר הג'ל. והשני כהן קמולי, הוא גם מורה פרטי, בהאקדעמיע אשר להממשלה והמה חוו דעתם בענין הזה כל אחד לפי נטיית רוחו. (אם גם כפי ידיעתם הפנימית נראה הלאה מדבריהם). המבין הראשון המורה היהודי ה' 'טריי' אחרי שהעיד על עצמו שהוא 'קאמפעטענט' בדבר הזה וכאמין שיש ביכולתו להפיץ אור על הענין. הוזה אמר: (1) הוראת הדת פה אינה עפ"י השו"ע²), מפני שהשו"ע שהוא הוא התלמוד, אין להם שום כח חוקי, ואינם יכולים להיות חוק לבני ישראל עפ"י הכונה שהכנים במ הדר. יוסטוס. (2) מלות 'עכו"ם' 'גוי' 'נכרי' אינם טובלים בקרבם בשום מקום את העמים אשר בתוכם אנחנו יושבים ומגינים עלינו³). (3) העתקת יוסטוס לא מצא בהשו"ע² הטענה הזאת היא באמת טענה נכחה ואמיתית שאיני יודע מפני מה העלים בית המשפט את עיניו מטענתו הזאת. פוק חוי מה עמא דבר! היא התשובה היותר נמרצה וצודקת בכל מקום ובכל זמן וכיון שמורה-הדת מעיד שורה את הדת לא על פי חוקי השו"ע וכל מורי הדת באשכנז יכולים להעיד זאת ביושר לבבם, כי אין גם אחד מהם אפילו אצל הארתרכסים שיווה את הדת עפ"י השו"ע, היש לך ראיה יותר גדולה שהשו"ע הוא איננו ספר החוקי המיוחד בדת ישראל בעת הזאת?³ גם הטענה הזאת צודקת היא בכללה אם כי איננה אמתית כאשר ידובר מזה הלאה.

כמו: יוסטוס מביא בשם השו"ע "שהעכו"ם" בהעתקתו, הנוצרים" גרועים מן הכלבים מה שאינו בהשו"ע. בחוק אחד עשר מיוסטוס כתוב שבפלשתנא נצרך להשתדל שיהיה עכו"ם פחות ויהודים יותר, לא מצאתי בהשו"ע⁽⁴⁾. חוק 15 הוא מסוכסך מאד, ואשר אני רואה בו הוא שמתר להעניק לעכו"ם, ואם בא לביתך תאכיל אותו ותשקהו⁽⁵⁾. חוק 17 כונתו שעוד יותר צריך להתענות אם ה'דָּרָר הוא בעכו"ם⁽⁶⁾. זהו תוכן דברי תשובותיו על השאלות אחרי שהוסף להראות מפי ההיסטוריה כי התלמוד כבר הוטב בעיני הפאפסט "אייגען הרביעי" בשנת 1416 וכן גם זכר את הייכלין בהצדקת התלמוד גם הראה על כאמר התלמוד והשו"ע "דינא דמלכותא דינא" וכו' ובסוף דבריו אמר כי הוא אינו יודע רבנים שיפסקו ויתנהגו על פי השו"ע⁽⁷⁾ זהו תוכן דבריו בקצרה.

המבין השני הוא הכהן הנוצרי דר. עקקער, אחרי שהעיר גם הוא על עצמו שזה עשר שנים שיושב ועוסק אך בתורת השמימיות (ר"ל תורת היהודים) וכרגיש הוא בנפשו כי ביכולתו

(4) כבר אמרנו כי ספרו של יוסטוס אינו לפנינו וכבר להבין את כונתו — אבל בלתי ספק כונתו על קניית בית-נחלה בפלשתנא שהתירו החכמים לכתוב גם בשבת למען תשאר לפני בני ישראל (ניסוח ח: ב"ק פ:) אבל בשו"ע לא כתב הלכה הזאת. (5) חוק הזה אינו יודע מה סיבו ואיננו שזה לעסוק בו. (6) הוא בענין שאם נפל דָּרָר בחורים וכן בעכו"ם שצריך להתענות (שו"ע או"ח סי' תקעו ס"ג) וידובר ממנו הלאה.

(7) אם בדרך כלל תשובותיו של האדון הזה הטה יבשות צנוטות וגם שדופות קדים, אבל אין אנחנו יכולים להאשימו שאמרם נגד דעותיו הפנימיות כי הוא באמת לא ראה ולא שמע גם רב אחד שיצוה, התנהגו עפ"י השו"ע ולא ראה את היהודים נודגין בן ולכן השו"ע הוא בעיניו אך כספר מדעי ספרותי אשר כבר עליו כלל ואין לו כלום עם החיים והמנהג.

לתת מושג ברור ותשובות נאמנות לחקירת בית המשפט — אמר: שהוא אינו יכול להסכים עם דברי חברו שקדמו ולו מבט אחר על הענין הזה, ולכן הוא מחלק את החקירות לשלש שאלות.

(א) אם יש להשולחן ערוך כח חוקי?

Hat der Sch.-Ar. Gesetzeskraft? (1)

(ב) אם במלת עכו"ם (הנוכר בו) הכונה גם על "כריסטען"?

Sind mit den Akum auch Christen gemeint? (2)

(ג) אם מכוונים המה העתקת יוסטוס עם ההלכות בשו"ע "?

Stimmen die Citate des Dr. Justus mit (3)
dem Urtexte überein?

ואלו הן תשובותיו: על השאלה הראשונה לא יאבה לחוות דעתו העצמית מפני שכהן קטולי הוא ומבטו יוכל להתחשב לאיזה נמיה צדדית "ניכט אָביעקטיף" לכן יעזוב את המענה הזאת ליהודי ובדברו הוציא מחיקו את ספרו של היינריך עללענבערג מבוראפעסט (נדפס בשנת 83 שם) המכיל בתוכו קורות הקבלה הקרושה ליהודים מן משה 1540 קודם לידת הנוצרי עד חתימת התלמוד 500 אחר לידתו וכן התפתחותה בימים האחרונים ובסופו הוא "דבור סוגר להפרפ' ראָהלינג" משם צד 47 קרא לאמר: "למען יחובר חוק דתי שוה לכל היהודים הנושא בתוכו כל החוקים הגזירות והמנהגים בכל מקום ובכל זמן, חבר ר' יוסף קארו רב באנדרינאפעל ואחריו "בן בצפת (נולד 1484, מת 1577) את חבורו שו"ע שכתבו "משנת 1522 עד 1558, והוא לבדו נתקבל לכל היהודים "לחוק ולא יעבור. ומעת הופיע השו"ע ע"י הדפוסים השונים בעולם אבד התלמוד את משקלו והחלטתו העצמית וכמעט "ברוב המקומות הונה באוצר הספרים ואך הרבנים ותלמידי "המהעאָלאָגיע ולמדו אותו — ולכן זה שלש מאות שנה שלא נמצא עוד בעולם יהודי-תלמודי — "Talmud-Jude" — כי אם

יהודי-שו"ע "Schulchan Aruch-Jude" (הכהן הזה בקראו את דברי הספר שחק מטוב לב על המחבר כי רצה להגן על ישראל מחמת קנאים שהתנפלו על התלמוד בימים האחרונים וע"כ עשה את כל ישראל ליהודי-שו"ע אבל נפל בפח יוסטוס ואין מקימו).

על השאלה השניה הראה ראיות רבות שבכל מקום שנוכר עכו"ם הכונה היא: "אינו יהודי" והראיה היותר גדולה היא שכתוב בחוק 4 יוסטוס אם פגע אותך עכו"ם (כריסט) נושא שתי וערב אסור לישראל להשתחות לו (פה הרבה להראות כי מדפיסי ווילנא מאימת הצענוזאָריע הרפיסו בכמה מקומות תחת מלת "עכו"ם" "אינו יהודי" (שחק עליהם מטוב

8) ספרו של החכם עללענבערג אינו בירי לע"ע אבל שמעתי ממנו כי הפליא לעשות להמליץ על ישראל ועל התלמוד וגם אדעהו פנים אל פנים ויודע אני כי החכם הזה בר סמכא הוא ולא יוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ואין כל ספק כי רק השורות האחרות שהיו נחוצות להכהן המבין הזה היום על גם ויתר דבריו הכחיד תחת לשונו וכן לא יעשה איש אשר יחפזן להיות אביעקטיף. ועוד יותר כהן קטולי שהחובה עליו מפי דתו לקיים, האמת והשלום אהבו" — ולכשיגיע ספרו של החכם לידי אנדיע זאת בקהל בחוכרות הבאות ואולם, כי צדקו דברי עללענבערג באמרו שזה שלש מאות שנה הגנו רק יהודי-שו"ע ולא יהודי-תלמוד, אינם צריכים למודעי וכבר כתבתי זאת בספרי — אמנם מה שהוסיף להגיד, כי בהופיע השו"ע נתקבל מכל הרבנים בסבר פנים יפות ולא היה עליו כל פוצה פה", לא הטיב לראות. הפכך תיכף אחרי הופעתו רעמו הרבנים פנים, והראו לו פנים זועפות מאוד, והחכם דר. יעללינעק מויען אמר לי, זה כשני ירחים, כי יש לו בין כתביו ראיות רבות ע"ז. אבל גם זה אמת שלאט לאט, וגם אחרי הוסיף עליו בעל המפה את הגהותיו נתקבל לספר חוקי והמעררים חדלו — ועוד נדבר מזה הלאה.

לִבְ שֹׁהוּ לְאִסּוּנָם כִּי בְכַלֵּל „אינו יהודי“ הלא גם הנוצרי (!) יחשב) וכן ראה בדפוסים אחרים ששינו ותחת „שתי וערב“ הציגו צורת „עיו“ — עד שמצא באחת הדפוסים הישנים בשו״ע כרברי יוסטוס: עכו״ם נושא שתי וערב) ויען כי כל איש יודע (!) שהיירען (ר״ל עובדי אלילים) לא כבדו את השתי וערב (קרייץ)⁹ הלא נראה ברור כשמש כי כונת עכו״ם היא „נוצרי“ — בתוך דבריו כי אמר כי השחוק הוא לומר: שהשו״ע אשר נדפס בקראקווא במאה השש עשרה שממרתו הוא להורות: 1) איך יתנהגו הישראלים בינם לבין עצמם, 2) איך יתנהגו הישראלים עם העכו״ם, תהיה הכונה על המשתחיים ועובדים לכוכבים ומזלות הנמצאים במרחק רב כמה מאות פרסאות מהעיר כו' ולכן אין ספק שהכונה במלת עכו״ם הוא „אינו יהודי“ ואנחנו הנוצרים (צעק) הלא אין אנחנו יהודים!¹⁰)

⁹ הכן יצא טפי איש דר. שהעלאני? האם באמת לא ידע הכהן המורה הזה כי השתי וערב הצלב או הקרייץ, שהכל אחד הוא, היה קדוש ליהודים הברדמנים כשש מאות שנה טרם הולד הדת הנוצרית? (עיון בפסי תל״ט צד 10) דבר אשר כל תלמיד המתחיל ללמוד חכמת הטהעאלאני יודעים אותו — אחת משתי אלה, אם הטהעאלאני הזה אינו יודע זאת כלומר את תולדות הדברים הקדושים אשר לאסונתו, איך יוכל לחוות דעתו בדברים הנוגעים לאמונה זרה לו? ואם ידע זאת והבחירה תחת לשונו הלא לא יתפאר בנצחוננו כ״א בסחזותו ישימו זאת האנטישמיטים אל לבם.

¹⁰ האם נעלם מעיני הכהן המלומד הזה כי ישנו עם אחד שאינו מסוור ומסודר בין העמים כי אם שאנן ושקט הוא מנעוריו, שוקט על שמריו ובכל לבבו וכל נפשו נתון הוא לתורת הנוצרית ומקריב קרבנות גדולות מכספו וגם מדמו להרחיב תורת, הברית החדשה“ בכל העולם, ועכ״ז הוא, העם, אומר על עצמו כי הוא

על השאלה השלישית (והיא העקרית) החליט הכהן (אם אמנם נמנם בלשונו) כי עקרי ההלכות נמצאים בשו"ע אך ביאורו שאב יוסטוס כמקומות אחרים מפרושי הרבנים אבל יוסטוס דבר בחידודין (דר. יוסטוס האט אבער שארף אויסגעשפראכען) והביא ראיה לדבריו כי בחוק 79 שלו יאמר שמותר לישראל בעת הסכנה לאכול דברים טמאים אבל אסור לקבל רפואה מאבי אבות הטומאה היינו "בית הכנסת של נוצרים" "עם איזט דען יודען ערלויבט אין איינער טאָדעסגעפאָהרליכען קראנקהייט אונריינעס צו עססען. — אונערלויבט בלייבט עס אבער אויך אין דיזעם פאללע, פאָן עטוואס צו זיינער היילונג געברויך צו מאכען, וועלכעס דעם (אים זיננע דער יודען) אללעראונרייניגסמען, נעמליך איינער כריסטליכען קירכע אנגעהאָרט" וע"ז הוסיף המבין "באשר כבר אמר איננו כתוב פה "בהבנ"ם של נוצרים" ורק

הוא היהודי האמת בן-בית-החדשה. הוא אומר על עצמו, כי נולד יהודי מעשרת השבטים וגם עתה, יהודי" הנהו בכל לבכו ובכל נפשו וכה יתאר באותיות גדולות עברית וענגליש על בתי תפלה ועבודה דבים לאמר: "בית תפלה" או "בית המדרש", ליהודים-נוצרים" או "יהודית-נוצרית" "Jew. Chris." ילך נא הכהן ללאנדאן וימצא כאלה רבות ושרים ופרתמים לארץ היושבים ראשונה בסלכות אינם בושים בשם הזה לומר: "יהודים-נוצרים אנחנו" ומדוע אפוא יחליט הכהן את נגעו לומר כי הכל יודעים שהכריסט הוא, אינו-יהודי? האם גם זאת לא ידע הכהן כי ראשי האמונה הנוצרית בתחילת הוסדה היו כולם יהודים ולא בושו בשם ישראל, והמאמינים אשר הסתפחו עליהם אשר ירעו אותם חו"ל היו מהם אך אחדים אשר לענו לתורת התלמוד שאותם קראו חו"ל מינים ואפקורסים, ורובם היו אשר לא סרו ימין ושסאל מתורת הפרושים ואך האמינו גם במשיחת ישוע ואותם לא הבדילו חו"ל בשום הבדלה מכל המון בית ישראל: אבל האם לא אמרו כולם על עצמם שהמה, שלומי אמוני ישראל?

„עבודת כוכבים“ ומובן כאלו כי בהכנס של נוצרים בכלל זה, דאצו געהארט נא טיר לידך (?) אויך דיא כריסטליכע קירכע ובכן, „כי לא נכונה היא ההעתקה“ לא נוכל לוכר, ועכוז היא בחידודין (שארף) כי על כל פנים היה לו לכתוב כמו בטעקסט „עכוז“ ובשני קלאמערן להציג „כריסטליכע קירכע“⁽¹¹⁾. —

(11) על ההלכה הזאת עמדתי משתומם ידעתי כי לא בהש"ם ולא בשו"ע לא יראה ולא ימצא כאלה, בש"ם איתא: מי שאחזר בולטס מאכילין אותו דברים טמאים עד שיאורו עיניו (יזא ס"ג) אבל אין פה מלה אחת מע"ז מעכו"ם וכיוצא בו. ובשו"ע נמצא זה הדין (באו"ח סי' תרי"ח ס"ט) אבל הוא אומר מאכילין אותו מאכל של איסור ואינו מזכיר גם טומאה. ובפסחים (כ"ה) אומר בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה ושם אומר בכל מתרפאין חוץ מע"ז ג"ע ושפ"ד. וגם פה לא הזכיר שם טומאה — ובשו"ע (יור"ד קנ"ה) הביא זה הדין ואומר שאסור להתרפאות דוקא משם אלילים ואין שום זכר לטומאה אם גם נעתיק „טומאה“. אגורין אבל כשהתבוננתי בדברי עקקער האומר שיוסטוס הביא רק עיקר הדין מהשו"ע והפירושים לקח ממקום אחר, באתי גם על הטרסה הזאת; כי במקום אחד אומר בש"ם שהע"ז היא „אב הטומאה“ שטטמאה במנע (בשבת ובע"ז) הנה ביאר יוסטוס את מלות „אב-הטומאה“ שבאמת אין ענינה לכאן כלל! במלות „אלל עראונג-דייגיגסען“ ועבודה זרה או עכו"ם הנאמר כאן במלות כריסטליכער קירכע" ויצא הענל הזה. אלו היה עושה דבר כדומה לזה איש יהודי, היו קורין אותו איש-טרסה, רשע, צורר-האדם, כי הלא איננה מלאכה גדולה לקבץ מלה סכאן ומלה סכאן ולהכרם ביחד למען יצא זלוול על יהיה מי שיהיה, ועוד לבאר ולפרש הדברים כחפצו, אבל הכהן הקטולי, השומר אמונתו אומר על זה, שבעיקר הדבר אמת הוא ואלו היה כותב, כריסט. קירכע" בקלאמערן לא היה כאן גם חדוד (שארף)! — ואת

בדבר אשר אמר חברו "טריי" שלא מצא בשו"ע שיהיה כתוב "כי הנוצרים גרועים מהכלבים" ע"ז אמר: אמת הוא כי

אומר כהן טהעאָלאַג האומר על עצמו כי הוא יודע ולמד ש פ ת
נ ד ת ע ב ר ! יניד נא הכהן, האם נוכל להעתיק טומאה במלות
„אונריין", שמוטיץ? בדין ישראל הוא, כל מת הוא לא רק אב הטומאה
כ"א אבי אבות הטומאה אם המת הוא גם משה רבנו או
דוד המלך וכל הנוגע במת אם גם הוא דוד או שלמה המלך
נקרא בשם: אב-הטומאה" וכל הנוגע בו נקרא „ראשון לטומאה",
היעלה אפוא על דעת איש בשכל בריא וישר להעתיק (אים)
זינגע דער יודען) משה רבנו המת שהוא „אללער-אללעראונריי-
גינגסטען" — ועל דוד הנוגע בו, ער איזט אללעראונריינגסטען" וכ'
— הן המעתיק כזאת מקומו בבית המשוניעים! — כי מהו
טומאה? כבר פרשו החכמים כי טומאה הטה אחד החוקים אשר
אנחנו אין אנו יודעים להם שום טעם. ורק גזירת הכתוב שיהיה
המת מטמא במגע, במשא, באהל וכו' והחכמים אשר רצו
להגדיר בעד איש ישראל שלא יהיה לו שום עסק עם „ע"ז למען
לא יכשל בה לעבדה בימים הדם שהיתה העבודה הטה מצויה
וכמעט מוכרחת לכל עם ועם, נזרו עליה שכל „אליל" הנעבד יהיה
מטמא במגע, ואסרו גם להתרפאות ממנו — לא מעצו מאכנו
ועפרו שכ"ז מותר בשעת הסכנה, ואך בשמו ר"ל שאם אחד נוטה
למות ובא אחד ואמר לו אלחוש לך לחש מאליל פלוני או פלוני
ותרפא, הרי עליו למות ולא להתרפאות משם אלילו כמבואר
המעשה בתלמוד בבן דמא בן אחותו של ר' ישמאעל (ע"ז כ"ז)
ולוא גם היה קורא לאליל הכריסטען (שאיננו) בשם „ע"ז" ודיה
אוסר להתרפאות בשם הטה, גם אז אין בזה כל שייכות לקריסטליכע
קירכע ואין צורך לומר לשם „טומאה" ועוד יותר לשם „אללעראונ-
ריינגסטען" ואם הגייר הטובל הכל קבל את הדיו אשר שפך יוסטוס
ברשעתו ושנאתו לישראל, שאין בזה אף שום אמת,
יבא כהן נוצרי קטולי בארץ אשכנז, מורה באקדעטיע, להניד, כי

בשׁוֹיֵעַ לֹא כָּתַב כֵּן אֲבָל גַּם יוֹסֵמוֹס כָּתַב זֹאת בְּתוֹרַת בִּיאֹור
בְּהַעֲרָה 3, לְחֹק 17 וְהִרְאָה עַל הַמְּפֹרֶשׁ הַמְּפֹאֵר רִשׁ"י¹²)
וּבְדַבֵּר הָאִמּוֹר בְּחֹק יוֹסֵמוֹס שֶׁהִיחֹרִים צְרִיכִים לְהִתְעַנּוֹת אִם נִפְל
דְּבָר בַּחֲזוֹרִים שִׁמְעִיהֶם דּוֹמָה לְמַעֵי בְּנֵי אֲדָם, וְכֵן כִּשְׁנַפֵּל הַדְּבָר
"בְּכִרִיסְטוֹן" הַנְּנִי מַסְכִּים לְחִבְרֵי "טְרִי" כִּי הַכּוֹנֵה הִיא (בְּשׁוֹיֵעַ
כְּתוּב מִפּוֹרֶשׁ "וּכִ"ש"!) כֹּל שֶׁכֵּן כִּשְׁנַפֵּל הַדְּבָר בַּעֲכוּ"ם וּבִזְוָה
אֲבָר הַחֹק אֶת הַחֲדוּדוֹ "הָאֵט זִינַע שְׁאָרְפַּע פֶּעֶרְלֶאָרְעֵן" אֲבָל הֲלֹא
עֲכִ"ם לֹא נָאָה הוּא לְהַנִּיחַ בְּשֶׁק אַחַר אֶת הַעֲכוּ"ם וְהַחֲזוֹרִים
(הַתְּעוֹרֶרֶת גְּלוּיָה בְּקַהֲל הַשּׁוֹמְעִים)¹³).

עֵיקַר הַדִּין הוּא אֵמֶת? וְזֹאת יֵינֵד בְּבֵית הַמְּשַׁפֵּט, בְּשַׁעֲהַ שְׁנִקְרָא
לְעֵדוֹת לְהַגִּיר וּלְחַוּוֹת דַּעְתּוֹ עַל פִּי תַם אִמּוֹנַת רִחוּוֹ (וְאוּלַי גַּם
נִשְׁבַּע שְׁבוּעוֹת הָעֵדוֹת)?! הָאֵם לֹא עֲשָׂה נִכְלָה לֹא אֶךְ לִיהוּדִים
וְלִיהֲדוּת כִּ"א לְהַנּוֹצִירִים וְלְהַנּוֹצִירוֹת כִּי הֲלֹא בְּדוּר הָעָה אֲנִי חַיִּים!
הָאֵם לֹא יִתְכַּן כִּי יִשְׁפְּכוּ לוֹ קִיתוֹן עַל פְּנֵיו גַּם נּוֹצִירִים מְלוֹמְדִים? יִסְנֶה
נָא הָאֲדוֹן הַבְּהֵן הַמּוֹרָה הַקְּטוּלִי לְהַסְרָאָם. הַנּוֹצִירִים דַּעֲלִישׁ, קַאֶסְסַעַל
(שֶׁנֶּם אוֹתָם אֵינִי מְכִיר אֶךְ מַחֲכַטְתָּם הַכְּתוּבָה) אֵם לֹא יִטְפְּחוּ לוֹ
עַל פְּנֵיו — וְעוֹד רַע עָלֵי הַמַּעֲשֶׂה כִּי רִצָּה שִׁיאֲמְרוּ עֲלָיו כִּי
אֲבִיעֶקְסִיף הַגְּהוּוֹ. כֵּן הוּא, בְּהֵן נִכְבַּד, הָאִישׁ הָאוֹמֵר: דַּאֲצוּ נַעֲהָרְט
גְּאֶטִילְרוֹךְ אוֹיֵךְ דִּיא כְּרִיסְטִלִיכַע קִיִּכַע" אֲבִיעֶקְסִיף הַגְּהוּוֹ! —
¹²) אֵינִי יוֹדַע הֵיכֵן כָּתוּב זֹאת בְּרִשׁ"י אֲבָל כֹּאֲלֵה מִצְאָנוּ
רַבּוֹת, "וְמָה רֵאִית לְהוֹצִיא אֶת הַעֲכוּ"ם וְלְרַבּוֹת אֶת הַכְּלָבִים? מְרַבָּה
אֵנִי אֶת הַכְּלָבִים שִׁמּוֹנּוֹתָן עֲלֶיךָ וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת הַעֲכוּ"ם שְׂאִין
מְוֹנּוֹתָן עֲלֶיךָ" (בִּיצָה כִּ"א ב') וְכִרּוֹר הוּא בַּעֲיֵנִי שְׁכֻדוֹסָה לֹוה כָּתַב
רִשׁ"י אֲבָל אֵם יֵשׁ בִּזְוָה שְׁמֵךְ בְּזִיוּן לְהַכְּרוֹסְטַעֵן אוֹ לְהַעֲכוּ"ם נִרְאָה
בְּהַעֲרָה הַבְּאָה.

¹³) הַפְּרִוּוֹאֶטְרֶאָצְעֵנֶט בְּהַאֶקְאֶדַעְמִיעַ שֶׁל הַמְּלַכּוֹת הִבִּיא אֶת
קְהַל הַשּׁוֹמְעִים לִידֵי הַתְּעוֹרֶרֶת! הָאֵמֶת אֵנִיד גַּם אֲנִי בְּאֵתִי לִידֵי
הַתְּעוֹרֶרֶת אֲבָל לֹא מְבִוּוֹן הַמִּין הָאֲנוּשִׁי אוֹ הַעֲכוּ"ם כְּדַבְּרֵי הַמְּבִין
הַזֶּה, כִּי אֵם פֶּאִי-יִדִיעֶתוֹ שֶׁל הַדָּר, מְהַעֲלָאֵנִי הַזֶּה הַנּוֹפֶלֶת בְּאֵמֶת

זאת היא תוכן תשובת המבין השני אשר בסוף דבריו
חזק אותם עוד בראיות ברורות (לפי דעתו) הראה מה שישאל

על העין, והוא אומר עוד על עצמו שהוא יושב ולומד עשר שנים
רק הטהעאלאניע העברית! — ידוע הוא כי אין לך אויטאָריטאַט
יותר גדול אצל חו"ל מדוד מלך ישראל, הנה הגדילו מעלתו על
אבותינו אברהם יצחק ויעקב, על משה ויהושע בן נון, שבכולם
מצאו חסרון שבעבור זה לא זכו לכוס של ברכה. (אברהם שיצא
ממנו ישמעאל, יצחק — עשו, יעקב — שנשא שתי אחיות, משה
שלא נכנס לארץ ישראל, יהושע שלא זכה לבנים, ואך דוד היה
האחד שלא מצאו בו שום חסרון ואמר אני אברך
וליי נאה לברך (מסחים קי"ט): ואת דוד הזה עצמו הבנינו בשק
אחד עם הכלב ועוד גרוע מכל לב (לדעת יוסטוס ועקקער) כן
הוא אומר: שלה שלמה מלכא לבי מדרשא אבא מת ומוטל בחמה,
וכל בים של בית אבא רעבים. ועז ענו לו חתוך את הנבלה
דהנח לפני הכלבים ואביך, הנח עליו ככר או תינוק
וטלטלו ולא יפה אמר שלמה כי לכלב חי טוב מן הארי המת
(שבת ל"ב) ועוד יותר על ישראל עצמם אמרו חכמי ישראל, ג'
עין הן: ישראל באומות וכלב בחיות (ביצה כ"ד:). האם
נוכל לומר שכיונו בזה לבנות את דוד המע"ה, או את ישראל
עצמם* אם הטהעאלאָג הזה למד ספרות ישראל או ספרות השמיטית

* ששני לעצמי ברור הוא בעיני בלי כל ספק שאוהבנו היהודים-הנצרים אשר
התהלכו במסוה בתוך אחיהם היהודים או ולא מעט היה מספרם, (ומעט מאד מהם שהיו
ידועים להם מכת הישועים כמו יעקב איש כפר סבניא) שכל מנמלם והפצם היה לבנות
ולחטיל דושי בתלמוד הצינו בתלמוד מאמרים כאלה למען התל בו ובמשך כמה
מאות שנה התמידו בזה עד כי רבו מלספור מאמרים וגם הלכות כאלה, כמו נפל מן הגג
ותקע ביצמתו ועוד כאלה כל זה היתה מלאכתם של המלעינים למען יבטלו את אומריטתו
בעיני החכמים — וגם המאמר שהבאתי לעיל, ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא את
העכורים מהם הוא. ואנלה לך בלחשיה שגם המאמר אני אברך שהבאתי לעיל גם הוא מהם
כי הן איא להיות שחזיל וחשבו לחסרון ליעקב שנשא שתי אחיות בעת שגם דוד נשא
שתי אחיות, (ראה תוספתא בתובות ס"א) ועוד בא על אשת איש, ועוד נאמר עליו
דמים רבים שפלת, שמעי קרא איתו איש-הדמים ואך יתכן כי יתגדלו במעלה יותר
גדולה על האבות ומשה? אבל אוהבנו אלה בעת שרצו להגביח את מעלת דוד

אינם אוכלים טריפות וגם זאת הוא סימן אצלו שהעכום המה (ניכט יודען) — וכן לקח את הספר הנודע (בסכלותו לכל ישראל ולכל הגוים) לב העברי¹⁴) והראה שם בחלק ב' בסמן

היה לו לדעת שכן דרכם להניח בשק אחד כל הבא אל פיהם אם מצאו לזה צורך ההלכה או האגדה, מבלי כל כונה לבנות או לכבד.

¹⁴ מבלי להאריך רבות אניד בקצרה לקוראי אשכנו שאולי אינם יודעים מה הוא הספר „לב העברי“ — שהוא הספר אשר נתחבר מפאנאטיק אחד ר' הלל מקאלאמיו, נגד הליברלים, ושם אומר כי אסף רבנים והסכימו אתו שכל מי שיכנס אך פעם אחת לקאהר-שול אם גם אין בו ארנעל, ורק המלבושים שלובשים החזנים, ומתפללים בנינוני קאהר, המה גרועים רבבות פעמים מעובדי אלילים ואלו לא היתה אימת הממשלה היה מותר להורגן וכ' וכ' ומה הספר מביא הדר. עקקער ראייה בהכחירו תחת לשונו על מה אדני הספר הטבעו; וכי היתה אסיפת רבנים (ארתהאדאקסין) אחרת אלה אשר דעתם לא מטורפת והכו על קרקדם, שגם אותה הכחיד עקקער תחת לשונו האין זה אביעקטיב? יתר ראיותיו שהביא עקקער המה למטה מן הבקרת כמו הראייה טבשר כשר, שלא נעלם מאתו כי הבשר לא רק לא כשר הנהו כ"א נבלה נטורה עפ"י דת ישראל אם שחט את הבהמה איש ישראל וגם רב ומורה ישראל שאינו מוטחה לדבר הזה — וגם בראייה הזאת שמח בנצחוננו על חברו „טרוי“ והוסיף לומר כי זה לא יכחיש כל איש! וכל זה אמר באביעקטיביותו? — בעת הזאת איני רוצה לעסוק אתו יותר אבל עוד ידובר מסנו בעת אבוא להראות לו את חטאו לא אך לישראל כ"א גם להדת הנוצרית בכלל — ועוד חזון לסועד.

שמשיחם נקרא בן דוד, כתבו מאמר זה בתלמוד — ולמען הטל בו דופי כתבו גם את ההגדה מדוד והכלב — או כי מי שכתב זאת לא כתב זאת וכי'א כתב ככונה מיוחדת — — ואבאר זאת איה' בראיות נכוחות בחוברתי הבאות.

ביד את החלמת הרבנים בשנת 66 כי השו"ע הוא נפש הדת
הישראלית, ורק ארבעה חלקיו המה הם חוקי ישראל וכו'.
הקטיגור (שמאאמסאנוואלט) בעמדו להאשים את המו"ל
הנשפט האפפמאן למרות דברי עקקער, הביא ראיה הגיונית לאשמתו
שבעיניו הוא מן הנמנעות שיהיו חוקים כאלה לבני
ישראל ושעל פיהם יתנהגו ועכ"ז יניחו אותן הממשלות לשבת
בארצן — בעת שחוקים כאלה לא לפני בני הישוב המה וכו'
ואת ספרו של עללענבערג חשד שהוא נתחבר מאחד השונאים
בני שם למטרתם, (על שם יהודי) יען כי בעיניו הוא לא נגד
ראָהלינג אך מסכים אתו וכו' ולכן הציע לפני בית המשפט
כי יסגר האפפמאן במשמר שני ירחים. הסניגור שעמד לימין
הנשפט האשים את ה' "טריי" באי ידיעתו, הגביה את
הדר. עקקער עד למעלה וכו' ובקש מאת בית המשפט שזוכו
בדין את הנשפט — וכן עשה בית-המשפט והרדקטור הלך
לאסוף חומר חדש להדפיס שטנה על היהודים. — (זהו תוכן
המשפט, הנקרא בפי מכתבי העתים בשם "יודענשפיעגעל-
פראָצעס", בקצרה. ומה שיש להשיב על דברי העדים המבינים
הערותי מלמטה לאמר: תשובתי בצידוי).

עד כמה נוגעים הדברים האלה למטרת הכללית
והפרטית כלומר לתוקן דת ישראל בשולחן ערוך חדש, ובאסיפת
סינאד תמידי שיעמוד לפקח על דיני ישראל ומובן מאלי
גם להלחם מלחמת העט עם שונאיו, יבין כל קורא את ספרי
האחרונים "תל"מ" ו"מ"מ וגם את מחברתי "אבן הראשה" ואשר
תבאנה אחריה גם אם לא אנדר; וזה יכול הייתי להשמיש
ידי מלעסוק בענין הזה הלאה. אבל מכיון שבא לידי הענין
הזה שהוא צורך השעה אינני רשאי להפטר ממנו מבלי להראות
להם לשונאי בני שם את משוגתם, אי-ידיעתם ואולתם
גם יחד. — ואם אמנם כבר קדמני בזה חכם אחד והוא הדר.
האפפמאן בהייד. פרעססע גליון 54 שנת 83 שיצא בחצוים
וקשת לקראת הדר. עקקער, אבל נראה נא את דברי תשובתי

ואם מספיקים המה לבטל טענת שונאינו אף במקצת?
ולמטרה הזאת אעתיקם בזה.

הרה. האפפמאן שיצא להעריך מלחמה עם הרה. עקקער
במאמרו הראשי למ"ע הנ"ל יתאונן בהקדמתו: על מה"ע
האנטישמיטים שהריעו לקראת המציאה הגדולה הזאת וביתר על
מכה"ע "נערמאניא" שתראה בהפראצעס הזה מדברי עקקער: "אינע
ווייטטראגענדע בעדייטונג צור אויפקלארונג דער יודענפראגע" ועל
המורה "טריי" אמרה שהראה: אי-ידיעתו בספרות העברית, הנופלת
על העינים "אינע אויפאלענדע אונקאנגטנים דער איינשלאגניגען
ליטעראטור" אבל רחוק רחוק הוא מלהמליץ בעד המורה הנ"ל,
וגם לחסכים לדבריו. כי למרות דברי "טריי" שהאמין להיות
קאמפעטענט בדבר הזה הנה הראה בדבריו את ההיפוך (!) (ר"ל
הוא מסכים בזה לדברי הנערמאניא) ומטרת דבריו הללו המה רק
נגד "עקקער" אשר אך דבריו אספו האנטישמיטים לבית
אוצרם.

רוב החלטותיו של עקקער, יאמר האפפמאן, שוא הנה
וכל מבין דבר יחליט תיכף כי החבור אשר עליו נתן את
עדותו זר הוא לו גם מהכרה עילית — ראשית דבר צריך
לדעת שהשו"ע שמחברו חי בצפת לא בקראקא (?). הוא מכובד
בעיני כל ישראל רק מפני שמכיל בקרבו תוכן עניני התלמוד,
ובכל מקום אשר ראו הרבנים האחרונים שדבריו מתנגדים (?)
לדברי התלמוד פסקו רק כדברי התלמוד (?!) שאך הוא חוק
דתי לכל ישראל כשר. ומפני היסוד הזה רבו הפירושים על
השו"ע, אשר לפעמים ישלימו ולפעמים יתקנו אותו — (מה
זאת?) ולכן כל איש ישראל המזכיר את "השו"ע" כונתו (sic!)
על השו"ע עם מפרשיו הש"ך והמגן אברהם והפרי מגדים ושום
רב לא יהין לפסוק באיזה ענין נכבד עפ"י השו"ע לברו בלי
מפרשיו הנ"ל; ואגודת הרבנים שהזכיר עקקער מספר "לב
העברי" שהחליטו שהשו"ע הוא נפש הדת הישראלית לא היה
להם כל צורך להזכיר שכונתם על השו"ע ובל נושא כליו כי

הדבר מובן מאליו (!) זאת היא המענה נגד התשובה הראשונה של עקקער, ועתה ישים לב לתשובתו השניה, ויאמר:

כל יהודי בשר יהויק ברעת ובמאמר התלמוד "דינא המלכותא דינא" ואסור להונות את כל הנברא בצלם ועד כמה החמירו בדבר בזה עד שאסרו למכור לנכרי בשר טרפה בתור בשר בשר שאם אמנם שויה הוא להאינו יהודי הכשרה והטרפה, אבל גם אונאת תודה אסורה היא (!) וכן הוזכרו הרבנים המהוללים האחרונים שאסור להונות לבנות ולעשות עול לכל הנברא בצלם וכל מקום שנוכר עכו"ם בש"ם ובשו"ע לא לשובתו "צו זיינעם נאכטהייל" הכונה רק על עובדי אלילים כמו שנדפס כעת בכל הדפוסים החדשים שהדפיסו את התלמוד והשו"ע בראש הספרים: "מורעה רבה גם אלה לחכמים יבינו מדעתם כו' שבכל מקום שנוכר עכו"ם כו'" (כל בר בי רב ידע זאת שהמה מהצענזור) וההחלטות האלו המה בתור "פירושים" על השו"ע וכבר אמר לעיל כי בשם "שו"ע" נכללו גם נושאי כליו — אמנם ה' עקקער יחשוב כי מלת עכו"ם שבשו"ע הוא כמו "אינו יהודי" כי הצחוק הוא שבקראקא יופיע דינים נגד העובדי כוכבים כו' (ראה לעל בדברי עקקער) אבל ההחלטה הזאת נבנה על יסוד שוא כאשר יוכל להראות זאת במופתים חותכים ויעיר:

א) מחבר השו"ע חי בצפת בפלישתינא ונדפס פעם ראשונה לא בקראקא (דר. עקקער הכיר לטוב להרים קראקא על נס למען יקל לו להחליט כי בהשו"ע יכון נגד הנוצרים).

ב) השו"ע אינו כביל בקרבו חוקים ראשית בין ישראל לבין עצמן ושנית בין ישראל לעכו"ם (!?) הוא כביל בקרבו כל אספות החוקים והתורות שבדת הישראלית שאין כל שייכות מזה להנוצרים כי אך ישמעו הנוצרים את תורת היהודים? אינו יהודי או עכו"ם נזכרים רק לפרקים רחוקים (זעלטען) פה ושם והרוב מדבר בעכו"ם בהלכות ע"ז כמו שבתלמוד ישנו מסכתא מיוחדת "ע"ז" ומובן מאליו שהכונה פה היא רק על עובדי אלילים.

ג) השו"ע הוא רק תוכן עניני המשנה והתלמוד בבלי ומשתמש רק בכינויים שמצא בהמה אבל המשנה נתחברה ערך 200 לספיה"נ תחת ממשלת ההידוען ברומא, הבבלי נתחבר ערך 500 לספיה"נ תחת ממשלות הפרסים עובדי האש. קורות הנוצרים במשנה אך מעטים המה וגם אותם תזכיר רק בשם כתיב יהודית, התלמוד שהוא רק פירוש על המשנה לא הזכיר ג"כ הנוצרים ובמלות עכו"ם וכדומה, אין כל ספק אפוא, כי כונתם על עובדי כוכבים ומזלות והשו"ע שהוא רק מאסף לדברי התלמוד לא היה יכול (!) לכוון על אומה אחרת זולתם.

ד) להראות כי כנים דבריו: יעתיק את האמור ביו"ד סי' ד' "חושב בשעת שחיטה לזרוק דמה" (לע"ז), בס"י קל"ש: כל שהוא קרב על המזבח אם מניחין לפני ע"ז נאסר מיד כו' קמב: אסור לישב בצל אשרה, ובס"י קמ"ה: בע"ח אינן נאסרין שאפילו השתחוה לבהמה שלו כו' וציטאטען כאלה יוכל להביא עוד רבות שלא יפון כל איש שהכונה על ע"א — (עכ"ל מלה במלה). הלאה ישנה הדברים, אחרי שכבר שנה אותם פעמים רבות, ילעג לעקקער (זאת הפעם בצדק) שהביא דאית מבשר כשר, ונלאיתי להעתיקים — עתה ישים פניו לדברי תשובתו על השאלה השלישית, ונזכרים בקצרה. על שאלת הַדָּבָר: יאמר, כי אין בזה בזיון להנוצרים שלא כיון השו"ע עליהם מפני שהדבר נאמר בתלמוד כו' והתלמוד משהו גם את הקב"ה לאדם (ער כמה מן . . . יש בתשובה זו?) בדבר הנוצרים שהמה גרועים מהכלבים (לפי דברי יוסטוס ועקקער) יאמר כי רש"י כון על הכנענים בפירושו על התורה. ובדבר אכילת דברים טמאים בשעת הסכנה יאמר כי בתלמוד כתוב לבד מע"ז נ"ע שפ"ד ואיה פה בזיון להנוצרים? עוד הביא ראיות שהשו"ע כתב החוקים מה"ל תרומה שאינם נוהגים בזמן הזה (?) וכן בהלכות נשואי שתי נשים או ארבע שחרם ד"ג רובץ עליהן (?) ועוד דברים מעטים כא"ל אשר אינם שווים להעתיקים.

עם דברי הרה. הנכבד הלוחם מלחמת ה' עם עקקער
לא אתנהג כאשר עשיתי עם הקודמים להעיר עליהם בכל סמן
לבדו מפני שני טעמים: (א) כי אם אבוא להראות לו משוגתו
בכל פרט ופרט יתארכו הדברים מה שלא תרשנה לי עתותי.
(ב) מפני שבכל דבריו לא מצאתי אף שורה אחת שראוי לעמוד
ולהתבונן עליה. ואלו היו דברים רק אינם מועילים לא
מזיקים כי עתה עברתי עליהם בשתיקה שהיא המענה
היותר טובה על מאמר כזה אבל איני רשאי לעשות זאת שאם
יגלו השמים עוננו, אז לא לבד שעל כל ישראל יצא הקצף
ויאמרו עליהם כי כולם אנשי-מרמה הם. כ"א גם אותי שהערותי
על דברי עקקער הנוצרי יאמרו: כי נושא פנים אני לבן
אמונתי במקום שחטא חטאה גדולה להאמת ואתה גם ליהדות.
ולכן אסתפק לו במה שאפרש חטאיו אשר חטא ופשע לא
מבלי דעת, אך מחפצו להטיל אבק בעיני הקוראים הבלתי
בקאים בתורת ישראל כיהודים כנוצרים למען יתראה כלו חס
ומקנא לעמו. ואלה המה:

(א) שלש פעמים יצא לערער על עקקער אשר אכר
שהשו"ע הופיע בקראקא ויצעק בקול כי מחבר השו"ע חי
בצפת והשו"ע הופיע בפעם הראשונה לא בקראקא וכו' ועל
היסוד הזה בנה את רוב מאמרו, ויעלים את הרמ"א בעל
המפה — ולא הזכיר אותו גם בין מפרשי השו"ע — שהוא הוא
העיקר בשו"ע לנו בני אשכנז ופולין ובלעדו לא ירים שום רב
מהאשכנזים והפולאנים את ידו ואת רגלו בכל ארבע חלקי
השו"ע; והוא הלא חי בקראקא והדפיס שם השו"ע עם הנהגותיו
— האין זה סמיות עינים? האם לא יאמר עקקער, שבאמת כיון
רק על הרמ"א בהרימו קראקע על נס, "כי היהודים רמאים
המה ומכחישים ושמים בכליהם למען להונות את הבריות!" —
(ב) בדה מלבו שבכל מקום שמזכירין השו"ע, הכונה
עם מפרשיו השיך המג"א והפרי מגדים שמלבד שזה ללא
אמת, כי כל אחד מחלקי השו"ע עם מפרשיו יש לו שם אחר,

(א"ח נקרא "מנן אריץ", בוואלץ "מנינים", הו"ד נקרא "טורי
 זהב" בליטא רייסן וזאמעט, ובוואלין "יורה, דעה" האבן עזר
 נקרא בשם הסמ"ע, והח"מ בשם "הש"ך" ובשם השו"ע לבדו
 נקרא רק השו"ע הקטן מהמחבר והרמ"א) אמנם לוא הועיל בזה
 כי עתה החרשתי אבל הן הרבה להרע בזה כי הש"ך חי בוויילנא
 בין הקטולים, כן המנ"א בקאליש בפולין והמה לא היו מליצים
 בשום מקום בעד העכו"ם. הש"ך קרא תגר על שמסתפרים
 בעירו מנצרי, אחרי שאסור להתיחד עמו. (יו"ד סי' קנ"ו), התיר
 לקחת ריבית מישראל מומר במקום שהרמ"א אסר ואמר טעמו:
 "מפני שהוא עו בד אלילים נטור", (קנט) והוא הלא לא
 יכול לכוון על עובדי כוכבים וכן ביין נסך כו', בכל המקומות
 שמכר בענינים כאלו אחת מאלו השמות "נכרי, גוי, עכו"ם, כותי
 אינו יהודי, וכן המ"א בא"ח במקום שמוכר השמות האלו אינו
 מקיל כלל — ועתה כאשר לא טחו עיני יוסטוס ועקקער לראות
 את כל אלה, הנה יביא מזה אך ראייה לדבריהם ויוסף אפוא חילול
 השם על חילול השם.

ג) לא אשים עליו אשם אשר כתב: שבכל מקום שראו
 הרבנים את דברי השו"ע מתנגדים לדברי התלמוד לקחו
 למו את דברי התלמוד לקו". כי אולי ידמה כן (מפני חסרון
 ידיעתו שאין גם מקום אחד בכל חלקי השו"ע אשר יתנגד
 להש"ם ורק במקום שדברי התלמוד סתומים ולא נאמר מפורש
 הלכה כדברי מי והשו"ע יחליט כשני דעות משלשה עמודי
 הוראה אשר ברר לו (הר"ף, הרמב"ם והרא"ש), יבואו לפעמים
 דחוקות מפרשי השו"ע למצוא עמוד הוראה רביעי וחמישי
 וגם זה כמעט בכל מקום להחמיר ולפעמים יהיו כמכריעים
 בין הרמ"א להמחבר שלרוב יפסוק הראשון היפך מן השני)
 אבל חטא ואשם בצאתו להמליץ בעד רבני "לב העברי" חרפת
 טאה ההוה, ויעלים עינו מדברי עללענבערג ולא הזכירם אף
 כלאחר יד! חטא ואשם אשר הלבין פני "טריי" ברבים באמרו
 כי הוא הראה ההיפך כאשר אמר (שהוא קאמפעמענט) ואח"כ

העלה גרה את דבריו: „השו"ע הוא תוכן דברי התלמוד, „דינא דמלכותא דינא" כ"מ שנזכר עכו"ם היא „געטצענדיענסט" וכו' מלה במלה דברי „טריי" ולא החסיר גם דברי „טריי" שאמר שבכל השסין והשו"ע נדפס בראש: „גם אלה לחכמים יבינו מדעתם" כו' שהוסיפו מיראת הצענווריא, ומדוע אפוא חרף את „טריי"? האם בעבר הוספותיו שהראה בה הכרה וידיעה יתירה עליו בתלמוד ושו"ע?

ד) „השו"ע" יאמר דר. האַפּמאַן, אינו מכיל בקרבו חוקים בין ישראל לישראל וכו' „עכו"ם גוי, נכרי, נזכרים רק לפרקים רחוקים (זעלטען) מריה דאברהם! האם את עיני האנשים האלה תנקר? נשים נא עין על חלק או"ח: ציצית (סי' י"א). עכו"ם שטוה כו' תפילין (סי' י"ד) אם עכו"ם עבד העורות, ברכת השחר (סי' נ"ה) עכו"ם מפסקת, ק"ש (ע"ה) עכו"ם ערום אין קורין כו' תפלה (ק"ד) עכו"ם לענין הפסקה, נשי את כפים (קב"ח) מוכר לעכו"ם, ביהכניס (קג"ד) נרות שעוה של עכו"ם, ברהמי"ז (קצ"ט) עכו"ם אין מזמנין, ברכות (רכ"ד) חכמי עכו"ם, ובה"ל שבת יזכיר את העכו"ם כמעט בכל סימן וסימן, בה"ל פסח פעמים אין מספר, חוה"מ עכו"ם עושה מלאכה, ט"ב (תקנ"ד) עכו"ם מלאכה, תענית (תקע"ו) דָּבָר בעכו"ם, ר"ה (תקפ"ו) שופר עכו"ם, סוכה (תרל"ז) העכום יקציץ הסכך ולא ישראל, מגילה (תר"צ) כתובה בלשונות העכו"ם: האין זאת זעלטען? וזאת רק באו"ח ולא כל הסמנים ולא כל המקומות רשמתי וביו"ד ששם לא ימצא סמן בלא מלות עכו"ם מה יאמר? היה היה אמנם להדר. האַפּמאַן קפיצת הארץ וידלג ביו"ד מן סי' ד' עד סי' קמ"ה, אבל איה טריפות, תערובות, בב"ח, פת עכו"ם, מאכלי עכו"ם, חלב עכו"ם, בשולי עכו"ם, יין נסך, ריבית, שהעכו"ם מוזכר שם כמעט בכל סעיף וסעיף? ובאבן העזר וח"מ לענין עדות אשה ועדות ממון אונאה והלואה ושכירות וכו' וכו' ומי הוא הכחון בעכו"ם האלה השטערנאנבעטער? או כי תאמר שבכל מקום שנזכר פה עכו"ם הוא פֶּאָרטהייל לו! אם לא

יקנו ממנו יין פת לחם וגבינה וכו' ולא יקבלו עדות ממנו
פאָרטרהייל או נאכטהייל הוא לפניו? וזאת יאמר האַפּפּמאַן? —
אם כדברך שבכל מקום שנאמר „עכו״ם“ פה הכונה לא על
הנוצרים, הן אז נפלו לתהום רבה כל דיני הש״ע ואנחנו מותרים
בכל! הנה גם הפעם נראה אך סמיות עינים! אך להטיל
אבק בעיני קוראי הפרעססע שרובם אינם יודעים מאומה לא
מהתלמוד ולא מהש״ע, אבל הבזה ננצח את שונאינו?
היפלחו החצים האלה את כליות המשטינים בעת שהמה כהות
וקהות והמה כולם היפך האמת, הן כאבני קלע ישבו
המה על ראשנו בחרפות וגדופים צורקים! הועיל לא
יועילו והזק יזיקו!

(ה) הבאת ראיות על המס׳ „ע״ז“ והלכות ע״ז שבש״ע
ששמה הכונה רק על עובדי אלילים, ועוד הפעם העלמת עין
„מהשתי וערב“ שהזכיר עקקער שהיא עכ״פ ראה ברורה
שבש״ע הכונה על הנוצרים (כי אם חכמי התלמוד הקדמונים
אולי ידעו כי השתי וערב היה קדוש להברהמנים בטרם קדשוהו
הנוצרים, וגם אמונת השלוש בכלל לא היתה זרה להם (אמונת
האל המשולש „בראהמא ווישנא וסיווא“ והשני באחרות השלישי
ראה הערה בסוף הספר) ואם יאמר האומר שחכמי התלמוד
כוננו על שתי וערב של הברהמינים נוכל עוד להאמין לו,
אבל הן הש״ע לא ידע שהש״ע קדוש היה בעיני הברהמינים)
וגם כחדת תחת לשונך שבהלכות ע״א הזאת ילמד הרמ״א מתי
להסיר הכובע בפני הש״ע, (סי׳ קמ״ח ק״ג) ומתי לשלוח
הורן להעכו״ם בחג שאחר ניטל, ואיך תתאים שתיקתך זאת עם
החלטתך שכל מלה עכו״ם המה עובדי כוכבים? עשית את
התלמוד כולו רק פירוש למשנה כאלו לא נתוספו בתלמוד
שום הלכות על המשנה (יכולת ללכת הלאה ולהגיד כי המשנה
אינה רק פירוש על תורת משה ואם כן כל עכו״ם הוא הכונה
על הכנענים) ותדבר במה שדברה המשנה בדבר הנוצרים
(איה?) ועוד דברים אשר במחילת כבודך אין לך בהם ידיעת

בית רב ועוד תבוא ראייה לדברך שהשו"ע הביא דיני תרומות זמעשרות שאינן נוהגות רק בא"י ובזמן הבית, וכן מנשואי שתי נשים שאינן בזה"ז — ותעשה עצמך כלא יודע או באמת לא תדע ששני הדברים נוהגים גם בזמן הזה אצל היהודים הספרדים שגם עתה שורפין את התרומה בא"י, (כהן לא יאכלה מפני הטומאה) גם עתה נושאים הספרדים נשים רבות כי חרם דר"ג לא רבץ עליהם, ואלולי גזירת המלכות בכל המדינות הללו כי עתה נשאו הפורטגזים גם בצרפת ולאָנדרָן נשים רבות (כי המה לא ינהו אחרי הרמ"א ואחרי החרמות) והשו"ע הלא נתחבר לפני כל היהודים גם אלה שבפלשתינא וסוריא המה!?!
"יפה שתיקה לחכמים" אחז"ל והם אמרו "חכמים הוזהרו בדבריהם", אבל לדאבון נפשנו גם זאת לא ידעו אחינו הדוקטורים המורים הארתדקסים ולכן יעברו גם על שניהם במאמר אחד ויוציאו משפט מעוקל.

אחרי הדברים האלה ננסה נא גם אנחנו לחוות דעתנו בדבר פתרון השאלות האלו בקצרה עד כמה שיעלה בידנו אם כי מלאכה לא קלה היא — אבל אנחנו אל האמת נשים פנינו לא נורה אבק, ולא נדחה בשיחי ופיחי — ואת אשר תשים האמת בפנינו אותו נשמור לדבר והאמת תנצח.

(א) בכל מקום שנוכר עתה בספרים: עכום, גוי, נכרי, כותי, אינו-יהודי, עבודת ככבים, עבודת אלילים וכדומה, כל השמות אלה נשתנו מהמדפיסים מיראת הצענזור. אצל חז"ל היו השמות: "עבודה זרה", לכל עבודת-חוץ ר"ל לא לאלוה האחד, "ועובדי ע"ז", לעושים מעשים חיצונים אשר לא ל"ה המה. וזה הוא רק בעת שמדבר מעבודת ה' ועבודת חוץ. אבל במקום שהיה צריך להזכיר את בן עם אחר לא לענין העבודה כ"א למו"מ ומלאכה, קרא אותו או בשם אומתו "ארמאה" "פרסאה", "רומאי" או בשם הסתמי (ולרוב) "גוי". זולת במקומות שדובר ביחוד מהכותים ובכאן לפרש פסוקי התורה כמו: "לנכרי תשך" או "מכור לנכרי" וכדומה.

ב) כל הצורות הבולטות יהיו ממה שיהיו אם תמונת ככבי השמים, או תמונת האדם יהיה מי שיהיה גם של אביו ושל אמו, אסרו חז"ל לאיש ישראל להחזיקם, לעשותם ולכבדם או לנשקם גם מיראת הכבוד או מאהבת היופי. ואת כולם קראו בשם הכלל "צלמים". אבל אמרו מפורש כי מן התורה אין שום איסור בזה (רק לעבוד איזה תמונה בהשתחוויה זיבות וקישור, ולקבל את התמונה לאלוה, זאת אסור לפי דעתם גם לבן נח. אבל זולת העבודות האלה שנקראו, אם ידובר מהם בפרטיות בשם "עבודת אלילים" או "עבודת כוכבים ומזלות"; ואך השתחוויה וכיבוד הצלמים, היה נקראת אצלם בשם "ע"ו"י" כנ"ל וכל מי שאינו יהודי מותר בה). לבר ישראל אמנם למען הרחיקו ער קצה האחרון מעבודת חוץ ולמען לא יתערב בין העמים, ציוו להרחיק עצמם מהצלמים וממכבדיהם בכל מיני הרחקות, וגם התירו להתלוצץ מהם, אם כי זולתם אסרו הליצנות משום אדם ומישום מעשה. (כל ליצנותא אסורי בר מליצנותא, "דע"ו"י" מנילה כ"ו: זולת הדבר הזה היו בעיניהם כל העמים יהיו מאיזה אמונה ודת שיהיו השובים כאחי הם. ולא לבד להונות אותם או לבזותם אסרו, כ"א גם פקדו לכבדם, צוו לקום מפני זקן ארמאה, ועוד הוסיפו בירושלמי ובבבלי (קידושין ל"ג) כמה הרפתקאי דערו עליה. אסרו לקחת מהם ריבית למרות האמור בתורה "לנכרי תשיך" (ב"מ ס"א.) במלה אחת לא הברילו כלל בין אדם לאדם, כל זמן שלא היו נרדפים על צואריהם כ"א חיו אתם כאחיה ורעות — התחתנו עמם והיו גם למשפחה אחת. אבל משרבו הגלויות ותכפו הצרות והחלו מצד זה לדרוף את המון ישראל עד דכא, ומצד זה העשירים שבהם החלו להתבולל בין העמים וראשי ישראל החלו לראוג על קיום האומה, למצער ברוחה, וראו בעין זכה שבהצר להמון העם יתבולל בין העמים ויקבל גם את אמונתו ובמשך הזמן לא ישאר זכר גם לשם ישראל, חפשו להם תחבולות שונות להרחיק את העם הכלית הריוחק משכנו. ואז גזרו כמעט על

כל דבר מאכל מה עמים ולשתות את יינם; בזה האחרון לא נסתפקו בשתיה לבד יען שהעיקר לאספת רעים ואגודות היה או היין ולא היה להם משקה אחר וחששו שאם גם ישתה היהודי את היין של עצמו עם שכנו, יתפתה ביינו ויתקרב אצלו וממילא גם יתחתן אתו שמגורתם הזאת היתה יותר גדולה ביניהם — אסרו גם נגיעתם ביין, אבל עם כל זה לא התירו עוד להונותם ולא להטעותם, — ואך ברבות הימים אשר החלו לדרוף את ישראל באף והרודפים התירו לעצמם גם את ממונו, אבדתו והטעתו, והמלכות שמה עליה מסים בלתי קבועים ורק כחפץ כל סרדיוט ושוטר, מדרו גם המה להם כמדותיהם באיזה דברים ואמרו הטעם מפורש. (ראה הערה למטה)¹⁵.

ג) בנוגע להנוצרים המעטים שהיו בזמן ההוא מאומות

¹⁵ משנתקלקלו הזמנים ובני ישראל גלו לארצות הרבה והמלכות נורה עליהם נזירות שלא היו יכולין לעמוד בהן, הוכרחו להיות תגרים, להפקיע הלואות שונאיהם (ב"ק קי"ג) להבריה את המכס שאין לו קצבה (שם) ולגדור נדרי שקר (שם ובתוספות). ראו שלא החזירו להם אבידתם, מפני שאמרו, "אבדה למלך" (בבא מציעא כ"ח); ואמרו גם הם שאבדת נכרים מותרת (ב"ק קי"ז); ראו שכל מי שיושב ברומי ואין לו פטרון רומי אינו יכול לתבוע נזקו הבא לו על ידי איש רומי, ואמרו, "עמד והתיר ממנון לישראל לענין נזקין" (ב"ק ל"ח ותוספות שם) ודנו להם כדיניהם (ירושלמי שם) ראו שתבעו מהם מסים יותר ממה שתבעו מן הגוים, התחילו גם המה לרמות את הבריות ולומר, עבדא דנורא אנא" (גדרים ס"ב): ראו שהשחד עומד להם והן נצולים על ידו מזירות קשות ומעיוות הדין (ע"ז י"ח) והשתדלו להתעשר ולקנות להם עולמם בכסף; ראו שטלטוליהם מתרבים, ואינם בטוחים בחייהם וכל שבן במסונם והתחילו להשיא את בניהם ובנותיהם כשהן קטנים (קדושין ס"א בתוספות), (אספת חכמים במשנת אלישא בן אבויה צד 97).

האחרות לא מישראל, לא התבוננו עליהם חז"ל להבדילם מיתר האומות המושלות, מפני הטעמים האלה: (א) המה לא ידעו מאומה מדת הנוצרית על מה הושבעו ארניה ולימודה. האונגליון לא היה מצוי בימים ההם (אם גם נאמר שכבר נכתב טרם חתימת המשנה) והיה כתוב רק בשפת יונית שידעו לקרא בו רק אחר מעשרת אלף בדור ההוא, וגם על זה גזרו עוד בימי הצדוקים שלא לקרא בספרי היונים, ומההגדות שהלכו בפי העם הן לא יכלו לדעת מאומה כמובן. (עיין הערה בסוף הספר) (ב) העמים שהיו באמת מתחילה עובדי אלילים ופסילים וקבלו את דת הנוצרית הן לא עזבו את פסיליהם מרוב הרגלם כם, ולכן פסלו להם פסלים ותמונות כרמות מחוקקם, דמות קדושיהם, והעמירום בבתי תפילותיהם והשתחו והקטירו להם; ומאין היו יכולים חז"ל להבדיל בינם ובין יתר העמים? — הן לא הלכו חז"ל מעולם לראות את עבודתם בבתי תפילותיהם — (ג) הראו הנוצרים החדשים האלה את שנאתם לבית ישראל יותר מכל העמים. אם מקנאת משיחם, או מפני שהעם המושל חשב גם אותם לכתה מבני ישראל וירדוף אותם בעבור ישראל, או מפני שבסתר הסיתו אותם היהודים-הנוצרים אשר נפרו איבה נוראה בלבם ליהודים הרבנים; ואולי מפני כל אלה הסבות גם יחד — ולכן הלא יבין כל איש כי בצדק עשו חז"ל שלא להפרידם מיתר האומות — ואולם את היהודים הנוצרים אשר ה' אמנם או במספר לא מעט טרם התבוללו בין העמים, הנה אלה אשר הסירו המסוה מעל פניהם, הלא בצדק חשבו אותם חז"ל למינים ואפקורסים כיון שעל פי דת ישראל אסור לשתף שם שמים עם דבר אחר, וכן הניחו חז"ל בעקריהם שהתורה שנתנה למשה לא תשתנה לעולם, ואיככה יכלו לחשוב את כל אלה היהודים החולקים על העקרים ומתירים להם מה שאסרו המה, ליהודים תמימים? — ולכן היו בעיניהם מינים ואפקורסים והחליטו את משפטם לרוע רב יתר מבני אומות העולם. —

ד) לוא נשאר לנו התלמוד כמו שהיה הוא להם בימים
ההם, כי עתה נעלה הוא על כל ספק שהימים היו מוריעים
להחכמים את מהות הדת הנוצרית שאין בה לא עבודות
אלילים ולא עבודה זרה, שהמה מאמינים ומכבדים את אל
האחד ורק משתפים אתו את הבן ורוה"ק שזה אינו אסור מן
הדין לעמים אחרים, זולת ישראל, ואז היו עושים כדין להכיר
את הנוצרים לאחים גמורים לבני ישראל והיו מסירים כל ההבדלות
אשר יבדילו את ישראל מהם, עד כי באמת לא היה נשאר
ההבדל רק בבתי כנסיות ולא יותר — אבל בעונתינו הרבים
אך מעט השתעשעו בני ישראל בהתלמוד היקר מכל יקר הזה.
כי את התלמוד הזה שהוא מלא רוח חיים על כל גדותיו, אשר
החקירה ההגיון והחפוש יסודתו, אותו אשר יחקור על כל דבר
מנלן? מנא הני מילי? (ר"ל המורה לדור האחרון שיעשה גם
הוא כמוהו לחקור ולשאול "מנלן" לא לקבל את כל הדברים בלי
התבוננות) אותו אשר יתקן גם את הכתובים כרצונו ואומר אל
תקרי כן אלא כן — אשר יאמר על המשנה חסורי מחסרא,
על הברייתא כי היא משובשת, ועל כל הנביאים והכתובים
שלא נבראו רק מפני חמאת ישראל. (נדרים כב) אותו אשר
אם נצרך לו דבר מה לגזור או לעשות לצורך השעה לא היה
לפניו כל אוטיריטעט בעולם — וגם על הקב"ה יאמר, כי
יתחרט על דבר פלוני או פלוני (סוכה ג"ד. ובמקומות רבים)
אותו אשר במאמרו אומר הקב"ה "נצחוני בני" (ב"מ נ"ט)
בדברו שולח הקב"ה לשאול דבר הלכה מב"ד של סטה
(שם פ"ו). במאמרו אומר הקב"ה מי מושל בי צדיק
שאני גזור גזירה והצדיק מבטלה, (מו"ק ט"ז.) ובניבו
הצדיק גזור והקב"ה מקיים¹⁶, אותו אשר ישלח את

¹⁶ מה נאמנו דברי החכם הרב ר' צדוק כהן האב"ד
דפאריו שאמר באחת מדרשותיו כלשון צרפת (לעיני הכהנים
הנוצרים שיבאו רבים מהם לשמוע דרשותיו) לאמור: ההבדל בין

הקב"ה וכל פמליא שלו כביכול למטה לשמוע מתי יקרא
הב"ד מקודש (?) ואז יעשו גם המהיום טוב, (סנהדרין) אותו אשר
יבקר אחרי מעשי האבות והבנים בלי כל משא פנים,
שהחקירה החפשית יקרה בעיניו מכל העולם כולו ונותן
מקום בראש גם מאמר ר' יוסי האומר: (סוה"ה) מעולם לא
ירדה שכינה למטה ולא עלו משה ואליהו למרום ואינו אומר
גם "שארי ליה מריה" כאשר יאמר על האיש ר' הלל שבא
לחמוס מישראל את התקוה האחרונה היא הגאולה וביאת
המשיח, אותו שהוא חיי רוחנו ורוח אפינו סגרו על מסגרי,
חתמו אותו בחותם חומר וטיט, ויחדל לתת פרוי לנו. —
ומאז חדל גם עם ישראל מהיות לגוי כי עריצים משלו בו —
כי הגאונים האי-שונים¹⁷) אשר רצו למשול על העם כמשלה
בלתי מוגבלה ולקנות את כל בני ישראל להם לעבדי-
עולם חתמו בעד התלמוד ויגזרו אומר כי אך להם הכח
לאסור ולהתיר לטהר ולטמא. אם "הכי הוא" אמר הגאון הוא:
"כמשה האומר מפי הגבורה אע"פ שאין מביא ראיה לדבריו"
(דברי רב שרירא גאון הובאו בתשובת מוהר"ם אלשקער סי'
נ"ד ובספרי תל"מ צד 27) (מלה במלה כאשר אמר פיוס

אמונת ישראל לאמונת הנוצרית הוא בזאת: שהראשונה הנביאה
את מעלת האדם עד מעלת האלקים (מכלי להעלותו גם למרום).
והאחרונה השפילה את מעלת האלקים עד מעלת האדם
בהורידה אותו לארץ ותלבשהו חומר ודמות אדם. זהו כונת דבריו
אשר ראיתי בכתובים אצל הח' ר"ג דאברוסקן בפארוז ואיני זוכר
את לשונו היטב.

¹⁷) לא לי המה הדברים האלה כ"א להחכם ר' אייזיק הירש
ווייס מחבר ספרי דור דור ודורשיו (אשר אמר לי כי כתוב הוא
אצלו בספרו חלק רביעי אשר בקרוב יוציא לאור, ולכן איני מגלה
סוד) והאות הוא כי המה לא חברו שום ספר, והשונות הנמצאים
מהם המה רק אשר נשארו אצל השואלים. עכ"ל.

התשיעי) — וכה נהפך ישראל מעם חפשי בחקירותיו בחוקיו ומשפטיו לעבד עולם לשמוע בקול איש אשר יצוה עליו כח פצו. ואולם עד כמה שדרעה לנו ההסגרה הזאת וחתומת התלמוד, לוא נשארנו תלויים ברעת ב"ד של הגאונים כי עתה לא היתה עוד הצרה גדולה מאד כי היתה התקוה משעשעת אותנו שצורך הזמן והשעה יאלף בינה את פני מורינו והמה אשר בידם חוקי הדת, יתנו בכל עת ועת חוקים טובים ומשפטים צדיקים אשר נחיה בהם ככל האדם — אבל בעונות אבותינו גם זאת אבדנו, והתלמוד אשר עד כה היה סגור על מסגרו והיינו יכולים לקוות לפתוח את הסוגר לעת מצוא, נקבר זה כשלש מאות שנה בבית הקברות של השו"ע. כי מה הוא השו"ע הזה שאין בו כל רוח חיים ורק אותיות מתות: אסור, טריפה, נבלה, מותר, כשר, פסול, וכן נוהגין, ואין לשנות? אם לא בית הקברות, שבו נקברו חיי ישראל ורוחו והמה רק המצבות לזכרון התלמוד אשר חי בנו חיים של חילויין עצמות כשבע מאות שנה¹⁸! הה מאז קבר השו"ע את התלמוד ואתו גם חיי הלאום, אבדנו כולנו אבדנו ואין לנו כל תקוה להתעורר לתחייה. כי המצבות האלה לקחו לנו הרבנים ויעשו מהם אלילים ופסילים, ואותם נעבוד ואליהם נשתחוה; ולכן היינו לעג וקלס בגוים וכל קצוין ידים שבר רגלים, כל חוטם-שרוע, וכל זב וצרוע, ילעג לנו, יהתל בנו, יחרף שמנו ויתן לשמצה אותנו, את תורתנו וכבודנו ואין מידם מציל.

מה אנו ומה חיינו! קרח הארתדכסי מכאן — וקרח הליברליס מכאן, ובאמצע? שונאינו החיצונים. —
אחינו הארתדכסים אינם יודעים את התורה, כי

¹⁸ אחשוב למותר לבאר את הדברים בכיאר רחב פה כי לא חידות המה דברי ואינם צריכין לפתרון אבל אדבר טוה ברחבת א"ה בחוברת, אבן השולחן אשר למטרה הזאת יערתיה.

לוא ידעוה, לוא חכמו והשכילו להבין בתורה, כי עתה ראו
 אשר תורתנו הקדושה אשר הנחיל אלהינו למשה מורשה,
 כעולם לא היתה תורה ארתדכסית ולא היתה יכולה להיות
 זאת כי מלבד שהתורה נתנה רק לתיקון החיים והנהגה היפוך
 מכל העמים ואמרה: כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, כמעשה
 ארץ כנען לא תעשו, אל תהיו כאבותיכם" כו', הן הוסיפה
 לצוות והלפת אל השופט אשר יהיה בימים ההם, ותעשה
 ע"פ התורה אשר יורוך. הלתורה כזאת תקראו ארתדכ-
 סית? פקחו עיניכם אחינו וראו! חכמנו החוקרים הכניסו את
 כל שטותיהם בתורת משה¹⁹) כמעט אחת לא נעדרה, וחז"ל
 חכמי התלמוד אמרו: מי איכא טידי דלא רמיזא באורייתא?
 והצדק אתם באמת יען כי ראו בה רוח חיים שנתנה להדרש
 ולהמצא בכל מקום, לפי צורך המקום ובכל זמן, לפי
 צורך השעה. והתלמוד! הלא אין כמוהו ספר חפשי
 בדעותיו, בדבריו ובמעשיו הוא הרשה לעצמו (ובצדק) לכתוב:
 שגם אם יצא בת קול מן השמים, (כלומר שמעו קול אלקים
 מדבר) "מה לכם אצל ר"א בני שהלכה כמותו בכל מקום"
 עמד ר' יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא' (כלומר
 התורה שנתת לנו, שלנו היא ואנו יכולים לעשות
 בה כרצוננו ואין אנו משגיחים בזה עליך ועל בנך.
 כאשר פירוש התלמוד הלאה) "אין משגיחין בב"ק" (בב"ם נ"ט):
 ואפוא איכ לקחו להם הארתדכסים, תורה ארתדכסית חדשה?
 אבל הוא הרבר אשר דברתי הננו קרח מכאן: כי הארת-
 דכסים אינם יודעים את התורה ולכן המה
 ארתדכסים". והליברלים שבנו, ההולכים קדימה! אי לנו,
 גם זה קרח מכאן הננו כי המה לא יחפצו לא יאבו

¹⁹) ראה הקול שנה רביעית נליונות 1, 2, 3. במאמר
 המחוכם, עץ ארו ואזוב' סדרר. קאטינער המבאר זאת באר היטב
 זאפס קצהו הרפסתי בתל"ם בהקרמה.

לדעת את התורה, — המה (באשמת הארתדכסים אמנם) כבר
סמנה והלאה, המה עזבו את התורה מבלי לסלסלה, לחקור
אותה ולתקנה וכל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו, —
ובאמצע החלו שונאי בני שם לבנות את תורתנו אשר גם
בימי הבינים הטיבוה וקדשוה הכהנים הנוצרים. כי בני בלי
שם הזה הן לא ידעו בושתי, והננו סחופים בזוים ומורדפים
על צוארנו מכל האדם אשר על פני האדמה.

ד) ואולם אם אנחנו בעונתינו או בעונת אבותנו נלחצים
ונדכאים בינינו לבין עצמנו וסובלים אנו לחץ פנימי
בעצם היהדות אשר יציק לנו מאד וכמעט אין לנו עצה ותקוה
להטיב את מצבנו עד אשר יקום בית-דין של ישראל סינאר
מקויים מכל הכתות אשר בתוכנו, הנה העלילות והאשמות
אשר יאשימו אותנו שונאינו אין בהם אף שמץ אמת!
בעלילה ובעקיפין יבאו עלינו להגיד כי בזוי הוא הנוצרי אצל
בן-ישראל או כי גם שפל הוא בעיניו מאחיו היהודי. ארבה!
היהודים כולם יחשבו את הנוצרים במעלה גבוהה מהם, וזאת
היא הצרה היותר גדולה השוררת בנו כי על ידה
אבדנו את שיווי עצמנו, — וכפופים נחקה על שרשי רגלם
ונעשה כמעשיהם, גם אלה שאינם מתוקנים המה לפנינו⁽²⁰⁾.
אולם מזה נדבר במקום ובעת אחרת. עתה החובה
עלינו להראות את עלילת יוסטוס, ראהלינג ועקקער במפתים
חתכים, אולי יראו ויבושו ישובו מחטאתם ונסלח להם.

⁽²⁰⁾ לא בחנוכה ידליקו יהודים רבים מאד נרות לזכרון
תשועת הלאום שני אלפים שנה לפנינו שנהיו חפשיים ברוחם ובמצבם
הפוליטי, כ"א בליל 24 דעצעמבער . . . לזכרון סכת-הלחי,
החיסת-הרגל (מהאפסטטים) ועוד ועוד — ומדוע? יען אבדו את
שווי עצמם בעיניהם. והננו בטוח שבמשך מאה שנה או מאה
וחצי כאשר יקומו ויקבלו כל היהודים עליהם ועל זרעם את המנהג
הזה, יתקנו ברכה, להדליק נרות וויינאכטן" אם בגוסס חרש, בשפה
אחרת, אבל יתקנו גם ברכה, גם שירים. ויפה אמר לי החכם

מורה אני כי השו"ע נתקבל לחוק (לראב"ן נפשנו) אצל כל היהודים המחזיקים בנושנות, וגם אצל ההולכים קדימה במצות אשר השאירו להם, הוא היסוד האחד אשר ממנו ישאבו את חוקיהם, כי לא בטלו אותו, ולא התקינו אחר תחתיו. כן מורה הנני שבכל מקום שנזכר בשו"ע "עכו"ם" "גוי" וכ"ו הכונה היא "אינו יהודי" ועכ"ז אין שום שמץ אמת בטענותיהם: (א) שהשו"ע כיון לבזות או להשפיל את "האינו יהודי" נגד היהודי (ב) שהיהודים גם הארתדכסים יתנהגו על פיו בנוגע לבזיון או לאונאת "אינו יהודי" כי לא לבד בדברים שנוגעים בינם לבין בן אמונה אחרת, אבד השו"ע את כחו, כ"א גם בדברים שבין ישראל לחבירו כבר אבד את כל כחו ואין משים לב עליו — הבה אברר את דברי: בדרך כלל נחלק השו"ע לשתי מחלוקות: א' בדברים שבין ישראל למקום (ר"ל לאלהים). ב' בדברים שבין אדם לחבירו. הדברים שבינם למקום (לפי דעת אלה שאינם יודעים את התורה, כי לפי דעתנו כל החוקים והמצות המה רק בין אדם לחבירו) ציצית, תפלה, תפילין, מזוזות, ברכות, שבת, בהכנס"ם, סוכה, לולב, שופר, תענית, חגים, וכן גם שחיטה, בדיקה, בשר בחלב, שתיית היין, מאכלות אסורות, אשות, במלה אחת כל שלשה חלקי השו"ע: או"ח, יו"ד ואבן העזר זולת ריבית יחשבו למצות שבין אדם למקום — ר"ל גזירה היא מלפני הקב"ה: שנלך בציצית ובתפילין, שאז נתקע בשופר, שכן נברך, שכן נשחוט את הבהמה, כן נבדוק אותה, שזאת נאכל, זאת לא נאכל, שאת היין הזה נשתה וזה לא נשתה, כולם גזירות קבועות הנה בשו"ע שכן צריך לנהוג איש יהודי והמה כולם לחוק בעיניהם, וגם על פיהם יתנהגו. אבל יש הבדל

שטיינשניידער, כי ברבות הימים יקוטו החוקרים ויחקרו מאין בא המנהג הזה לבית ישראל" ומי יודע כמה אנלי זעה יולו ממצחם יעדי יערו את מקורו.

גדול בשמירת החוקים. בחלק אורח חיים שהמה כאשר כתבת ציצית תפילין ק"ש תפלה שופר וכו' שם נתון היהודי בכל לבבו ובכל נפשו להשו"ע. היינו מי שירצה לקיים את המצות האלו לא יקח בירו את הציצית אשר טוה אותם "אינו יהודי", את התפילין אשר עבד את העורות "אינו יהודי" ואין צריך לומר אשר יכתבם אינו יהודי (אף אם היו כאלה). לא יצא ידי חובתו בשופר אשר יתקע בו אינו יהודי ובוה שוים המה הארתדכסים והליברלים, כי גם הליברלי אם אך מקיים המצוה חפץ לקיימה עפ"י דיני השו"ע. אבל לא מטעם שהאינו יהודי שפל בעיניו מהיהודי, או כי הוא מטמא את המצוה, אסר זאת השו"ע, כ"א מפני דבר אחר חצוני הרובץ על כל ישראל (לדעת השו"ע) ומעיק להם כעגלה המלאה עמיר. והוא: "אין ב"ד יכול לבטל את דברי הב"ד שקדמו בשום אופן" לדעת השו"ע — יען כי אמוראים אחדים הצריכו (בטעות) שהב"ד האחרון יהיה גדול מהראשון בחכמה ובמנין ואם אמנם אמוראים רבים חלקו ע"ז ושמואל אמר אי אישר חלי אבטלני מבלי להכות על חכמה ומנין — אבל השו"ע פסק שאסור לבטל שום גזירה ויען כי מקובל הוא בעיני השו"ע שאם הראשונים היו כבני אדם אנחנו כחמורים וגם המנין לא נקצב כמה היה מספר הב"ד שגזר על הרבר פלוני או פלוני, לכן הגזירה קיימת נצח ס' לה ועד אם גם הטעם כבר בטל ואין לו כל זכר; עור יותר, אם הטעם הוא כעת בהפך מן הקצה אל הקצה — גזירה היא ואין אנו יכולים לבטלה. ואראה לך מופת חותך לא מעולם הדמיון כ"א מעולם המעשה. הכל יודעים: כי האסור בשבת לרכוב על בהמה הוא רק שבות וגזירה (ביצה ל"ו): מפני החשש שמא תעמוד העמוד הבהמה מלכת ולא יהיה ביד הרוכב שוט להכות בו את הבהמה, ואז ישכח וילך ויחתוך זמורה מן האילן או שוט מן הגדר שברחוב להכות בו את סוסו וזה אסור אב מלאכה בשבת ומטעם זה גם לשבת בעגלה ולנסוע אסור — והנה האסור הזה נוהג עתה בתקפו אף

במקום שהחשש שמא יחתך זמורה הוא מן הנמנעות לא רק בעגלת יחיד אינו יהודי ובעליו אתו, כיא על האמניבווען על מסילת הברזל בעיה, לא חוץ לתחום. וכן על מסילת-ברזל הסוסים. בכל מקום אסור לנסוע בשבת מפני שהשו"ע כתב סתם אין רוכבין ע"ג בהמה (או"ח של"ט) ורק מפני זה הטעם. ועוד יותר, הסינאדע שהיתה בלייפציג התירה לנסוע לבית הכנסת בשבת לדבר מצוה, וישחקו ממנה גם הליברלים ויקראו את הדראשקע אשר בה באו לבהכ"נ "סינאדן דראשקע" ומה הוא כל הרעש הזה? אבל החוק אסר את זאת מפני שהיתה גזירה פעם אחת "שלא לנסוע בשבת ואם גם פרשו הטעם" אין מי שיבטל הגזירה. והוה הרבר עצמו גם בעבוד עורות, טוית ציצית, בשולי נכרים, יין נכרים שאם אמנם כבר בטל הטעם והכל יודעים זאת, אבל הגזירה לא נתבטלה מפני שאין מי שיבטלה; ואם גם יתאספו כל ישראל ביחד, עפ"י דין השו"ע אנחנו כולנו כחמורים הננו לגבי הראשונים ואין אנו יכולים לבטל את הגזירה, והחוק הזה אמנם ירע לנו מאד מאד, ואנחנו מרגישים אותו בכל רגע, אבל אך לנו יציק החוק הזה ולא יבוזה ולא יצר לשום איש זולתנו.

ואולם ביתר חלקי השו"ע במקום שהחיים גוברים על ההלכה והמנהג על הגזירה. שונים המה גם שמירת החוקים כמו בחלק הוי"ד לוא לא היו נתונים שמירת החוקים לבני אדם מיוחדים. היינו: שחיטה ובדיקה רק להעוסקים במלאכה הזאת לבר ר"ל להשוחטים והרבנים; ובשר בחלב, תערובות ועוד כדומה בהנהגת הבית שנתנה לנשים שרק זאת עסקם, כי עתה כבר גבר גם עליהן כח החיים ולא היה גם זכר להן כאשר אבר סתם יינם את אסורו גם בין רוב הארתרכסים — ביתר הלכותיו כמו כיבוד אב, כבוד רבו, ת"ת בכורות, ערלה כלאים נדרים אין עוד שו"ע ולפעמים רחוקות מאד יקרה כי יבא מי לשאול ההלכות האלו אצל הרבנים, — וכן באבן העזר זולת קידושין וגיטין שנמסר להרבנים (ברוב המדינות)

גם מן המלכות, אין עוד שו"ע לא בהלכה הראשונה, לא גם בכתובות, ולא גם בס' כ"א בו אף בין רבני הארתדכסים — למשל איסור גמור הוא להשתמש באשה בין גדולה בין קטנה כו' וכתוב הדר הוא (שם סעיף ח') הרמ"א התיר להשתמש בהם לשם שמים (סמך עצמו על התוס' שאמר הכל לשם שמים (קידושין פ"ב.) — אין שואלין בשלום אשה אפי' ע"י שליח²¹) (שם מ') שהוא איסור גמור ולא הקל בזה שום פוסק והרבנים בעצמם שואלים ושוואלים וכדומה לזה רבות שאין מביט ואין מסתכל על האותיות המתות שבשו"ע (אנכי אפונה אם גם הוא בעצמו קיים זאת אבל כתב זאת לחוק מפני הגזירה). וגם השבת שישמורו בפולין כולם, למצער ברחוב, מפני שכל החנויות וכל העסקים היו רק ביר היהודים מקדמת דנא כי הפולנים לא עסקו בשום עסק וע"כ נחו ביום השבת; אבל בחלק חושן המשפט גם זולת המקובל והנהוג דינא

²¹ כל הרברים האלו מקורן בקידושין (ע'). וגאמרו ספי רב יהודא רק להקניט ולהרניז את רב נחמן על אשר הזמינו לדין עפ"י דסקא. כאשר יראה המעיין שם היטב שגם שם לו עלילות דברים על שלא דבר כהוגן ואמר אתרוננא במקום אתרוג וכו' ויאמר זאת בשם שמואל, שכן היה דרכם לתלות באילן גדול כל מה שעלה על לבם ומצאוהו לנכון. ובאמת לא יתכן אחרת כי הלא מצינו פעמים רבות שהתנאים והאמוראים דברו עם האשה. רבן גמליאל ב"ר: "ברוך שכן ברא בריות נאות בעולמו" על אשה נויה יפה (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב) וכמה פעמים מצינו שדברו עם מטרונות ועוד ביחוד (כמעשה דר' יהושע) הרי שראו דברו ושאלו בשלום נשים. אבל השו"ע קבל הכל לכסף טהור. מבלי הבט על המקור על המעשה — ועל המטרה — וכבר הראתי כאלה בתלמידיו של רב יהודא רמי בר תמרי שאמר כן לר"ח בשם רב יהודא דבר שלא אמר רב יהודא מעולם — ומיני דינים אלו נמצאין בשו"ע רבים מאד ואין להאריך. (ראה הערה בסוף הספר).

דמלכותא דינא" הנה כשאישי ישראל הולך ברחוב לעסקו שבין אדם לחבירו ויהו יהודי או אינו יהודי שם הדל הש"ע לגמרי או יותר טוב כאלו לא נברא. כי בעולם המעשה יתנהג כל איש כפי תכונתו טבעו והשכלתו. וכבר אמרו רבני ליטא (אשר לורה להם לשבת כל היום, לדבר עם השפחות הבאות לשאול: על כף חולבת שתחבה בקדירה של בשר, התזת ניצוצות מקדירה של בשר על מחבת החלב, על עצם תרנגולת שבעיני השפחה עקום הוא ולא נוצר כהלכה, על בני מעים שראתה עליהם נקודה שחורה, על קורקבן שנמצא בו מחט, על כבד תרנגולת שלא נמצא מרה (גאלל) או שנשתנה מראתו בעיניה — ועם כל אחת ואחת מוכרח הרב העני הזה להרבות דברים לשאול אותה מתי נשתמשו בהכף, כמה חלב? כמה תחזיק הקדירה וגם צריך למעום את הכבד בלשוננו אולי ישעום בו טעם מרירות וכו' כו' שבאמת הן יש בכל דבר דינים לעשרות) שמעולם לא באה שאלה לפניהם כאיש או אשה על איזה מטבע לשאול "אם כשרה או טרפה היא." כללו של דבר בין אדם לאדם אין עוד ש"ע, באין הבדל כל איש וכל דת. — והראיה היותר גדולה היא: שכל האסורים אשר הגביל הש"ע בין ישראל לאינו ישראל בעסקיהם אין עוד כל זכר להם בין העם. אסור מפורש הוא גם לדבר עם אינו יהודי ביום חגו בחו"ל ובא"י ג' ימים לפני החג. אין מוכרין להם בהמה גסה (נק"א) ואיסור חמור הוא, אין מוסרין בהמה לרועה שלהם (קנ"ד) לא תתיחר ישראלית עמהם אפי' נשותיהם עמהם (שם) ועוד לעשרות כאלו — ומי יקיים את הדינים הללו גם מן הארתדכסים גם מן רבני פולין? וכן ביין שהרמ"א כתב "וטוב להחמיר שלא לקנות ולא לסחור אתו" ומי שומע לו? ולא כן אם כתב "וטוב להחמיר" בבשר בחלב, במטריפות, שם לא יהיו כל איש לעבור על דבריו ואין צריך לומר במקום שכתב "ואין לשנות". כן ההלכה: אסור להזמין את האינו יהודי לביתו ביו"ט שכא ירבה בשבילו ויהיה עושה מלאכה שאינה

נחוצה כיו"ט, מי ישמור את זאת אף מהרבנים? ועוד דינים לעשרות אשר בטלו מאליהן, בלי כל סתירה, מפני חוקי החיים — ואין צורך לומר מאונאה אפי' אונאת דברים, מבזיון או גם מאי-כבוד, שמעולם לא נבדל בדת ישראל בין אדם-לאדם ואף על הכנענים אשר נטרו איבה להם ואמרו "לא תחיה כל נשמה" הנה חז"ל מפני ההומאניטעט שבהם אמרו שכבר בא סנחרב ובלבל את כל העולם, וכל אפי' שוין וגם השו"ע פסק כן (בא"ה סי' ד' סע"ב).

היוצא לנו מכל אלה הוא: שכשם שהתלמוד בגזרותיו נגד הגוים לא עלה על דעתו לבוותם, ורק לשמור את חיי האומה הישראלית, גזר מה שגזר והחליט מה שהחליט, כן השו"ע בחוקיו שמר רק את ההלכה וחקק אותה למצבה וזכרון בלי שום כונת שנאה, בזיון ואיבה.

וזאת שנית כי למרות חוקי השו"ע שהמה כעת העקרים בדת ישראל, לא נשתמרו ולא נתקיימו מעולם חוקיו לא רק במקום שיש העדר הכבוד להגוים אשר אנו חוסים בצילם, כ"א גם במקום שנברו חוקי החיים עליהם.

מובן מאליו כי שונאי בני שם אלו הלוקחים את האותיות הכתות ומרימים אותם על נס, ועושים אותם לחוקי חיים גם באיזה כתה בישראל המה באים רק בעלילה, במרמה ובטרוניה. והמה עתידים ליתן את הדין בקורות דברי הימים. ידועה היא כתה אחת בין הנוצרים הגדולה מאד ברוסיא ותכנה את עצמה בשם סטאראיא וויערא "Staraja Wiera" ורובם המה אינם שונאים את היהודים, ועכ"ז מטמאים המה גם את הכלים אשר יגע בהן היהודי, גם את הכסא אשר הוא יושב בביתם ירחצו אותו וינקוהו אחרי יקום היהודי ממושבו. את הצלוחית אשר ישתה היהודי מכנו טעה בביתם וישרו אותו או יניחו אותו למשמרת בעד יהודי אחר (שהמה כמעט אהובים להם בלבם וקוראים אותם תמיד למשתה הטעה). ועכ"ז לא עלה על לב יהודי לחשוד אותם בבזיון היהודים,

ואין צריך לומר לנשור להם איבה בעד הדבר הזה, — וכן
המה בעצמם. ואך חוק הוא להם, או מעשי אבותיהם בידיהם —
וכמו כן ישנם רבים מאד נוצרים ישרים אשר לא לבד שלא
ימצאו עצמם בכזיון אם היהודי לא יאבה לאכול אתם מקערה
אחת, כ"א עוד ישמרו אותו ויאמרו לו הדת שלך אוסר לך
כזאת וכזאת ולי הוא מתיר. — והוה כלל גדול שאם נאבה
למצוא מגרעות, חסרונות בחוקי הדת או לא תנקה שום
דת תהיה גם המעולה והנעלה בין כל הדתות. —

לאחרונה אשאל את "שונאי בני שם" איך לא יבושו
לגלגל עלינו את הישנות הכתובים בחוקים באותיות מתים אף
לפי דעתם, שעכ"פ הן לא טחו עיניהם מראות כי אין איש אשר
יתנהג כן, בעוד שכל ההיסתוריה שבולה בדם היהודים אשר
שפכו מחזיקי בדת הנוסדה רק על אהבת אדם, בדת אשר
צותה לתת למכהו את הלחי השניה, זה מאות בשנים? אמרו
נא בני יפת! למי הוא בושת הפנים? אם לאלה אשר אהבת
אדם שמורה בלבם ומושיטים יד מלאה אהבה לצורריהם, למרות
הכתוב בחוקי דתם גם לפי דעתכם כי יתרחקו מהם ומהמונם,
או כי לאלה אשר אהבת אדם חקוקה בתורתם ובלבם...!?
הן אתם מרגישים מה שבלבכם... אבל מה נאמר מה
נדבר ומה נצמדק אם אתם בני יפת "השונאים בני שם", לא
תחפצו, לא תאבו ולא תדעו בושת.

זהו מה שמצאתי לנחויץ לתת לפני הקוראים מן המקרה
הראשון, כפי מה שתרשה לי העת והמקום במחברתי הזאת.
ועוד אשוב לדבר מזה אם יחייני ה' כאשר תגיע לידי היודען-
שפיעגל ויתר הספרים.

ועתה נדבר מן המקרה השני¹) שהוא לעמת זה וגם הוא ראוי הוא לשים לב עליו והו:

איש נוצרי שהיה לו אשה-ישראלית (חזון נפרץ פה) קבר זה כשנה את אשתו הישראלית על שדה הקברות העברים (במובן) אבל מאהבתו לאשתו יחפוץ לשכון אתה גם במותו ולכן רוצה הוא לקנות אחוזת קבר בקברי ישראל אצל אשתו ויעריך בקשתו אל מנהלי חצר-מות של העדה כי ירשו לו לקנות מקום אצל אשתו ותהיה לו לאחוזת קבר. המנהלים השיבו פניו ריקם — אבל האיש לא עזב את חפצו ויגש בבקשתו אל ראשי העדה (פאָרשטאנד) הגדולה — וגם הוא השיב פניו ריקם ולא הגישו את השאלה הזאת גם לפני רבני העדה מפני שני טעמים. 1) יען כי כבר החליטו שלשה רבנים: דר. גיינער, דר. אָב, ודר. אונגערליידער שאין להתיר לקבור אינם יהודים (או נוצרים דוקא) על בית הקברות העברים. 2) מפני שלא רצו לשגם את נפש הרבנים ולהביאם במבוכה חדשה כיון שבאמת אין על זה בתלמוד הלכה פרטית וגם בשו"ע אינה — ולכן חוות דעת הרבנים איננה מעלה ומורידה. — ואולם מרוב חליפות דברים והפצרות האיש הנ"ל החליטו ראשי העדה לקרוא את בחירי העדה (Repräsentanten) לאספה כעשרים במספר וידונו על הרבר הזה ויחלקו במשפטם עשרה מהם אסרו, ועשרה מהם ובתוכם גם הפרפ. לאצארום התירו. הדעבאטין שהיו ביום 10 דעצעמבר העבר באספת הרעפראָזענטאנטען הנ"ל יראו הקוראים מתוך המשא ומתן הלאה, והפרפ. לאצארום בהטיבו את החלטתו הנ"ל הראה על הפראצעס במינסטער הנזכר למעלה, ואמר עת לעשות כו' הפרו תורתך.

¹) את המקרה הזה העתקתי ג"כ מהדור. פרעסע גליון הנ"ל. ומה"ע האנטישמיטים הודיעו גם המה מזה ויגידו מה שהגידו. לבקר משפט; אחוזת קבר לבעל היהודיה.

המקרה השני הוא באמת חזון לא נפרץ והוא הראשון אשר בחוקי הדת היהודית לא נמצא בלי חיפוש את הדין הזה מפורש, ולוא היה סינאר ליהודים כמו שישנו לכל בני האמונות השונות כי עתה היה מוטל עליו לפתור את השאלה הגדולה הזאת. אבל מפני שאין לנו סינאר, ומפני שבחירי עדת ברלין נחלקו בדעותיהן מחצה על מחצה והטו"ל את "הפרעססע העברית" צעק הריע והתריע, שהעשרה הפרעזענטאנטען המתירים נגעו בנפשה של הדת, נחשוב לא למותר לבחון את המעשה הזה ודברי "הפרעססע" הנ"ל עד כמה שירינו מגעת. מרם נבא לדון על המקרה הזה עפ"י שכל הישר בלי שום נטיה לאיזה צד נראה נא לתפוס את דעת התלמוד בזה הדבר. נרשום נא את המקומות המדברים מקבורת מתי גוים המה: תוספתא (גיטין פ"ג 4—5 בהוצאת צוקערמאנדעל) עיר שיש בה ישראל וגוים, הפרנסין גובין מן ישראל ומן הגוים מפני דרכי שלום. מפרנסין עניי גוים מפני ד"ש מס פ"ד דין מיתי גוים ומנחמין אבילי גוים וקוברין מיתי גוים מפני דרכי שלום. ירושלמי (דמאי פ"ד ה"ו): תני עיר שיש בה גוים וישראל, הגביים גובין משל ישראל ומשל גוים. מפרנסין עניי ישראל ועניי גוים ומבקרין חולי ישראל וחולי גוים וקוברין מתי ישראל ומתי גוים מכבסין כלי ישראל וכלי גוים מפני דרכי שלום. וכן הוא בגיטין (פ"ו ה"ט) בהוספת מעמידין גבאי גוים וגבאי ישראל (ובע"ז אם נותנין הגוים לגבאין). ובבבלי (גיטין סא.) ת"ר מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל (רש"י) עם מתי ישראל לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל. רמב"ם (הל' אבל פ"ד) קוברין מתי גוים ומנחמים אבליהם ומבקרין חוליהם מפני ד"ש. ובהל' מלכים (פ"י בסופו) מוסף: אפילו הגוים צוו חכמים לבקר חוליהם ולקבור מתייהם עם מתי ישראל ולפרנס ענייהם

בכלל עניי ישראל ע"כ. וע"ז כתב הכ"מ (הוא המחבר את השו"ע): בריתא שם (גיטין סא.) ופירש"י: לא בקברי ישראל בוי כנ"ל וכתב הר"ן (כלומר על פי רש"י הוה) דלישנא לאו דוקא דהוא הרין כשמצאו מתי גוים לבד שמתעסקין בהם כוי וכתב עוד ומ"מ לא שיהיו קוברין אותם אצל ישראל, דהא אין קוברין רשע אצל צדיק, אלא לומר שמתעסקין בהם עכ"ל. כיון שבאנו להמאמר אין קוברין רשע אצל צדיק, נרשום נא גם את מקור המאמר הוה שהוא בסנהדרין (מו.) על מאמר המשנה שלא היו קוברין הרוני ב"ד בקברות אבותיהם, אומר התלמוד: „וכל כך למה? לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק כוי וכוי וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כן אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל" עכ"ל.

ראוי להעיר כי הרמב"ם השמיט לגמרי את ההלכה הזאת שלא לקבור רשע אצל צדיק²) ורק השו"ע חמל בחמלתו על ההלכה הזאת ויקבלה כמו שהיא (ביו"ד שס"ב ס"ה) (מובן מאליו כי הרבנים שאחריו הוסיפו שלא לקבור שני שונאים אם גם שניהם צדיקים וא"י —. (איך לא יוסיפו על איסור?) ואולם בנידון מתי גוים החריש גם מחבר השו"ע ואמר סתם: (סי' שס"ז) קוברין מתי עכו"ם ומנחמים אביליהם מפני ד"ש). ולא הוסיף שלא לקברם בקבר ישראל. אחרי שרשמתי את יסודי התלמוד ומה שאחריו. נבחון נא עפ"י שכל הישר את כונת דבריהם. מדברי התוספתא והירושלמי דמאי נראה שהמה אמרו במקום שהרוב הוא

²) מפני שהרמב"ם הבין כוי פסק המשנה שלא לקבור הרוני ב"ד בקברות אבותיהם הוא מפני עונשם ולא מפני שאינם קוברים רשע אצל צדיק, כחוק וכנהוג בכל חיובי מיתות אצל כל העמים. מה גם הרוני ב"ד אינם נקראים עוד רשעים כי המיתה מכפרת כמאמר התלמוד עצמו פעמים רבות ומאמר המשנה פה. והדרשה שדרש ר' אבא בר חנינא אין לה כל יסוד.

מישראל ורק גוים מעטים דרים בעיר, כיון שהפרנסים והגבאים
המה רק מישראל — וא"כ אם הגוים המעטים הנמצאים שמה
אין להם בה"ק מיוחד מה דינו לפי דבריהם הללו? הלא לא
יאמר שום איש כי יקברו חוץ לגדר בה"ק או במקום שאינו
מיוחד לזה כי זהו בויון שאין כמוהו ודרכי השלום ישומו —
ולכן אין כל ספק בעיני שאין כונה אחרת כ"א לקברם
בקברי העיר ר"ל ישראל — מהירושלמי בניטין שמדבר
מעיר שיש בה חלק הנראה מגוים וצוה להעמיד גם גבאים
מהם, מוכרחים אנו ג"כ להגיד כי לא הבדילו להם בה"ק מיוחד
שאלו היה אסור או גם לא היו נוהגין לקברן בבה"ק אחר,
כי עתה היה מצוה ליסד להם בית הקברות מיוחד כמו שצוה
על הגבאים — אבל הבבלי בא לפרש והגיד מפורש
כי יקברו בקברות ישראל לא רק מאשר אומר "עם" כ"א
מפני שהוא מקדים את הגוים לישראל, וכל היודע סוגית
התלמוד יכיר תיכף כי "העם" הזה ר"ל "בין" כלומר מפרנסין
עניי עכום בין עניי ישראל שהעיקר הוא בסוף, וכן מקברין
מתי עכום בין מתי ישראל — שע"כ השמיע הרמב"ם ההלכה
הזאת מפורש ושינה לשונו אצל מפרנסין במלת "בכלל" ר"ל
גם לתת להם מזונות בביתם או לביתם אבל בקבורה אמר
"עם". ובאמת לא ראה שום איסור בדבר כי גם ההלכה שאין
קוברין רשע אצל צדיק לא סבירה ליה כנ"ל. אבל רש"י אשר
חי בצרפת (ובא לפרש ולא לפסוק) ורצה לקרב אל השכל
איככה תהיה המציאות שבני ישראל יצטרכו להתעסק בקבורת
נכרים בעת שבכל מקום שראה היו ישראל המעטים והנכרים
כרובים ויש להם עדה ובה"ק? — הוכרח לפרש "אם מצאו
הרוגים ישראל ובתוכם נכרים" ויען כי אסור היה עפ"י חוק
הממשלה לקבור נוצרי בקברות ישראל ובלי כל ספק אם היו
עושים זאת היו מענישים אותם קשה, לכן הוסיף "ולא בקבר
ישראל אלא מתעסקין עמו" מפני רוח הטלארענין שנוססה
בו שבשביל שאינם יכולים לקברו בקברות ישראל אל ינחו

אותו להתגולל בשדה, אך יתעסקו אתו ויביאיהו לקבורת בני
אמונתו. — כי לולא זאת הלא אין כל יסוד לדבריו — ואין
דרכו של רש"י להמציא דינים חדשים — בלי כל יסוד
ומקור. ומזה יראה הקורא שמה שאמרה „הפרעססע“ בשם
היוסטיץ-ראטה מאקאווער שהוא בעצמו חפש ולא מצא שום
איסור עפ"י דת ישראל לקבור את האיני יהודי בקברות ישראל
הנה חפש רק למחצה על האיסור, ואנחנו לא חפשנו רבות
ומצאנו היתר גמור, ולא רק היתר כ"א גם חיוב גמור במקום
שאין לנכרים בה"ק מיוחד ולעברים ישנו. ואולם — גם למי
שלא יתקבלו דבריו ופירושי בכונת חו"ל אל הלב, ויאמר כי
כרש"י כהר"ן החזיקו את כל הגויים לרשעים ואת כל
ישראל לצדיקים ומפני זה אסרו גם שניהם לקבור
גוים בקבורת ישראל, הנה גם אז יפול כל מאמרו הגדול וכל
ראיותו של הרקטור של הפרעססע לים הגדול ולא ישאר ממנו
אפי' קוצו של יוד — כי הן לדעתו האיש או האשה שנשא לא
בת אמונתו המה רשעים גמורים ואין להם כל חפץ
וכל רגש דתי וכבר מחלו על נטית רוחם לאיזה דת שיהיה,
כאשר יאמר כן מפורש במאמרו. ומדוע אפוא לא ינוח הבעל אצל
אשתו? הן היא נקברה בקברות ישראל למרות האיסור הגדול
הרובץ ע"ז בשו"ע והתירו פרושים את הדבר ומשום „גוי“
הלא אין שום איסור אפי' לדעת הר"ן אשר תלה איסורו של זה
בוה? הנה כי כן, לברר את ההלכה ולהראות את אי ההגיון
של הפרעססע יכולתי אמנם להסתפק ברברים הללו אבל עוד
דברים בפי ומחוייב אני להשמיעם להקוראים. — ואומר:

למרות כל הדברים האלה, מבלי הבט שאין שום שמץ
איסור בדת ישראלית למנוע אחוות קבר לכל הבא לבקש
אותה, אם צדיק אם רשע הוא ואם ישראל אם נכרי, אם גם
עובר אלילים — שזה ברור כשמש בצהרים אשר הדת
הישראלית עומדת גבוהה גבוהה במעלתה על
אי-סבלנות כזאת — אבל למרות כל אלה, לוא הייתי אנכי

בין הרעפרעזענטאנטים, הייתי רחוק מאד מאד מלהסכים »כי
ההצעה שבית הקברות העברים ינחיל אחוזת קבר גם ללא
בני אמונתם — תקובל לחק עולם. ולא מפני שהרת
אוסרת זאת, אך מפני »כבוד ישראל« כי כל זמן שכל בני
אמינות שונות גם בין הנוצרים כהפראטעסמנטים והקאטאליקים,
הקטוליקים הישנים והחדשים, מיהרים להם כל או'א בית
הקברות לברו לבני אמונתו והפרינציפ שלהם הוא שרק בני
אמונה אחת יתאחדו במותם, אינם רשאים בני ישראל
להקל בכבוד עצמם, מבלי לאחוז גם המה בפרינציפ הזה בכל
כחם ואונם, כי אם לא יעשו זאת, אז יושפלו בעיני בעלי
האמונות האחרות. הן המה לא יודו כי דת ישראל תעמוד
במעלה גבוהה מדתיהם עד כי יריה פתוחה לכל הורש
ומבקש אחוזת קבר, ואך יאמרו: כי עם ישראל אבר כבר את
שוויי בעיני עצמו וע"כ יחשוב לכבוד לו שבן אמונה אחרת
יקבר בקבורתו, גלמה יאמרו הגוים כזאת? — ולכן הייתי
נמנה גם אנכי בין הסותרים את ההצעה הכללית, לא מן
המקימים אותה. — אבל בנוגע למקרה הזה הייתי דן אחרת
כי במקרה הזה נצבת לפנינו לא השאלה אם לתת אחוזת קבר
בתוך בני לאינו בן ברית כ"א שאלה אחרת והיא: אם מפני
שהנוצרים לא רצו להנחיל זה לא כביר אחוזת קבר לפרינגסהיים
מחוייבים גם אנחנו להשיב פני נוצרי ריקם, או לא? במלות
אחרות: אם לעשות נקמה בגוים, אם לעבור על דברי,
תורתנו: לא תקום ולא תשור" — או לא? מובן מאליו כי על
השאלה הזאת לא הייתי דן רבות והייתי אומר כי הלאו של
»לא תקום ולא תשור« מתרחב על כל הנברא בצלם כאשר כן
הוא באמת וכיון שאין אנו רשאים עפ"י פקודת התורה לנקום
ולנשור — מוכרחים אנו לתת אחוזת קבר להמבקש הזה
אם שהוא גם נגד הפרינציפ שלנו ושל כל עמי
הארץ.

עתה אבאר את דברי:

הפרעסע הנ"ל תודיע כי על דברי האדון מאקאווער שאמר:
שמפני שאנחנו היהודים מעטים הננו כחייבים אנהנו להיות
סבלנים יותר „das wir Juden als Minorität tolerant
sein müssten“ ענה האדון ליבערמאן: שהפראפעסאר
פרינגסהיים שמת אצלו ילד והיה הפץ לקברו בקבורת הנוצרים
דוקא לא הפיק רצון משום עדה מעדתות הנוצרים פה
וכולם השיבו פניו ריקם" — ועל זה תאמר הפרעסע הלאה:
כי הטענה הזאת נברה כל כך על הפראפעסאר לאצארוס
ומריעיו, עד כי לא מצאו ע"ז שום מענה „Absolut nichts.“
שמעו נא רבותי! אינני לא פראפעסאר לא געהיים-ראטה
לא דקטור וגם כעת לא דקטור, ועכ"ז יכול הייתי להשיב על
הטענה או השאלה הזאת תשובות רבות. ולא זו בלבד אלא
שאך מפני הטענה הזאת הייתי מקבל לצורך השעה בקשת הנוצרי
המתחנן להנחיל אחוזת קבר בתוכנו לו ולא לאחר —
נראה נא מדוע השיבו באמת כל העדות את פני פרינגסהיים
ריקם? אם באמת חוק דתם כלומר הסינאד אינו מרשה להם
לקבל מתי אמונה אחרת בין מתיאם, אז אין אנו רשאים
להתרמות אליהם כי הרת שלנו הלא לא אסרה זאת מעולם.
ואם פשוט מפני השנאה שהמה שונאים אותנו ועל כן נעשה
גם אנחנו כמוהם אם כי אין אנחנו שונאים אותם ורק מפני
הנקמה? הנה אין אנחנו רשאים לעשות זאת
אם גם נחפוץ, כי התורה אסרה לנו לנקום!⁽³⁾
ואם לא מפני השנאה ולא מפני החוק ולא משום דבר אך
מפני האולת הקשורה בלב האדם להחזיק עצמו במעלה יותר

⁽³⁾ נאבה לקות שנם רבנו הגדול ר' עזריאל הילדעסהייסער
אבי הרדקטור של הפרעסע יסכים אתנו בזה: שהכתוב לא תקום
ולא תשור נאמר על כל איש המתהלך בצלם בלי הבדל
אמונה ודת."

גבוהה מתבירו שהאולת הזאת היא קשורה בעם כולו, בעדה שלמה, כמו בנוף יחיד, — גם אז איני רואה שגם אנחנו מחוייבים לעשות את האולת הזאת אך מפני שכן עשו שכנינו! מה גם שאם נמצא עומק הדין נראה, כי אין שום התדמות למעשה פרינגסהיים ולהנוצרי בעל האשה היהודית שנקברה בחצר מות היהודים. נברר נא את הרברים בטעמיהם:

הפרס. פרינגסהיים שהוא בעצמו נוצרי או בעל-אשה נוצרית מת לו ילד עברי ויחפוץ אביו לקברו בקבורת נוצרים דוקא! אבל מה חפצו בזה, מה מטרתו? אם שפלים בעיניו היהודים ואמונתם, למה חנך את הילד על ברכי העברית? ואם עכ"ז חנך אותו על ברכיה, מדוע לא יקבר בקבורתה? אבל בלי תפונה היה חפצו להשיג איזה כבוד או לעשות רצון אשתו לא רצון המת בהילד המת הזה. — לדעתי צדקו מאד כל העדות שלא נתנו לו חפצו האם מפני שהוא חפץ להתכבד בקלון היהודים, או מפני שחפץ לכבד את אשתו או את קרוביו, יותרו המה על זכויותיהם ועל הפרינציפ שלהם? לא, אלף פעמים לא! והמה צדקו יחדיו כי אין בזה שום כבוד המת הן שזה הוא לו להילד איפוא יקבר⁴) וגם אביו הן לא בקבורת אבותיו חפץ לקברו. אבל בנידון דידן עומד איש אשר קבר את אשתו בחצר-מות היהודים ורוצה להקריב גם את רגשי נפשו לעמו ולאמונתו למען לא יברל מרעיתו גם אחרי מותו, ועומד ומבקש וחוזר ומבקש את היהודים כי ישקמו את רגשת נפשו בעורו בחייו וינחילו לו

⁴ אני איני יודע סוף המעשה עם הילד הזה אך בלי תפונה נקבר אח"כ בקבר ישראל — אבל לוא היותי אני ראש העדה כי עתה לא נתתי לו מקום אחרי שהוא בעצמו בזה והשפיל את כבוד ישראל ואת כבוד העדה, ואין בזה כלל משום נקמה — ורק שמירת כבוד עצמי שזה מחוייב כל איש וכל עדה.

אחוות קבר אצל אשתו למען ימות בלב שקט, לפי קלות דעתי לא נוכל להדמות את המעשה הזה בשום פנים למעשה הפר"פ פריננסהיים — ועוד זאת אומר שאם היה כבר מת בעל האשה והיה מצוה בצואתו לבניו או לאוהביו לאמר: קברו אותי בקבר היהודים — כי עתה היתה עדת ישראל מחוייבת לקיים את דבריו מפני החובה הרובצת עלינו: „וקימ"ל מצוה לקיים דברי המת (גיטין טו.) במקום שאין איסור וחילול הכבוד לעדה שגם בזה אין שום הבדל מי הוא המת, ישראל או אינו ישראל; מחוייבת היתה עדת ישראל, מפני שעדת בני אמונתו של המת הרשות בידה שלא לקבלו מפני שבחל בה לפני מותו —.

עכ"פ במקרה הזה שיש גם חשש נקמה, כאשר כן רצה ה' ליעבערמאנן, לא היו רשאים הרעפוזאנט. לחלל את השם ולהשיב פני המבקש ריקם, והיו צריכין לעשות פרטקאל ולהרפסו במו"ע: שהפרינציפ החזק של העדה הוא שבה"ק של יהודים הוא רק לפני יהודים, — ולא לפני בעלי-יהודיות, אבל מפני שבהרעבאטין שדנו על הדבר הזה נזרקה דבור מפי אחד החבורה להשיב פני המבקש ריקם מפני שהנוצרים השיבו ריקם פני מבקש עברי ואם לא תקובל בקשת המבקש תתראה כנקמה, יוצאת העדה חוץ מגדרה כי העת לעשות לה' ומצותו שלא לנקום — הפרה את תורת הגדר של העדה בשעה הזאת אבל לא תצא מגדרה שלה לימים יבאו. — ובוזה לא היו מחללים כבודם בעצמם וגם היו מקדשים את השם והתורה שלא לנקום ולא לנטור.

עתה אשובה לדון על דברי המו"ל את הפרעססע אשר דבר במאמרו הזה פה ושם, כפני צורך השעה ומפני מטרתו הכללית — ואחר אהדל.

בהערתו על דברי יועץ המשפט מאקאווער אומר: „הערר מאקאווער איזט שלעכט אונטערריכטעט; עס עקסם-טירט זאגאר אין נאך פיעל ווייטעגעהענדעס פערבאט אים

תלמוד. פרייליך געראדע איבער דיא מישעהע (חתון) אונד דארויס הערפֿאָרנעהענדע שטאטוטען צו כאכען, לאג דעם תלמוד פֿערן, דער נאָך ניכט אן דיעזע בליטהען אונד פֿריכטע דעם ליבעראליסמוס דאכטע". הלאה יאכר : מאָלעראנץ אונד אכטונג יעדעם רעליגיאָזען שטאנדפונקט איזט איין שָאָנעס, עדלעם פֿרינציפֿ. כו' אבער מיט דער פֿאָרליעגענדען פֿראגע האט דאס ניכט דאס געריןגסטע צו שאפֿפֿען. לעבט כריסט אונד יידן אין איינער טישעהע, זאָ ערקלאָרען זיא דאמיט אָפֿפֿיציעל דאס רעליגיאָזע עלעמענט אלס גלייכגילטיג; זיא האבען אויף דיא רעליגיאָזע טרויאונג פֿערציכטעט; (וכו' וכו')⁵ דיא קאָנזעקווענץ פֿיהרט אבער פֿיר יעדען געראדע אונד רעכטליך דענקענדען פֿאָן דער אינ-טערקאָנפֿעססיאָנעללען עהע צום אינטערקאָנפֿעססיאָנעללען פֿריעדהאָף, פֿיר דעססען הערשטעל-לונג יא דאס ווירקליך ליבעראלע בערלין געזאָרגט האט. וכו'. ועוד הלאה יאכר : מאן קאנן גליקליכער ווייזע דיעסמאל דער פֿאָרשטעללונג דער אלגעמיינען אָפֿאָזיטאָן דיא בעליבטע פֿראגע

⁵ מדבריו המעטים האלו רואה אני כי המול את הפרעסע אין לו שום טושג קל מקדושין של היהודים עפ"י הדת — אם הוא קורא את החופה ומכשירה בשם רעליגיאָז — קדושי הדת המה : הרי את מקודשת לו בין בכסף בין בשטר בפני שני עדים ואז הוא אשתו גמורה לכל דבר להצריכה נט, לפסלה לכהן, לאכול תרומה וכו' וכו' ואין כאן, פֿערציכטעט" — אייען להרב המול את הפרעסע שיאבה בטובו ללמוד מס' קדושין ויראה עד כמה היו הקדושין רעליגיאָז בעת ההיא יראה. (דף יז.) במה ואפוא קדשו בני ישראל את בנות ישראל. אם ילמוד יבין כי הקדושין היו בעיניהם קנין כיתר החפצים ולא יותר — ועד אשר יקום עצתי הנני קורא עליו מאחז"ל : כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא ירא לו עסק עמהם (שם יג).

פֶּאָם צעלאַטיסמוס אונד פֶּאָנאטיסמוס ניכטס ענטגעגענועמטצען
כו'. עכ"ל.

רואה אני כי המו"ל איננו סובל את הפהראוען פֶּאָנאטיקער
וכו' ועכ"ז אם יבא איש ויאמר: שכל מי שאומר "שכל איש
ואשה מבני אמונות שונות שהתאחדו בחיי האישות, ועכ"ז
ישאר כל אחד באמונתו, הראו בזה לדעת כי מחלו
ותרו על דתם ואמונתם ואין להם עוד שום רגש
אמונה ודת ומקומם בין קברי הכופרים והמכחישים בכל
דת, הוא פֶּאָנאטיקער גמור שאיננו שוה גם להתוכח אתו",
יודה לו כל איש אשר שכלו בריא וישר, כי נכחה דבר.

לא פה המקום לדבר בארוכה מהתחתנות בני אמונות
שונות, ועל האיסור אשר אסרו חז"ל — אבל לא נוכל להניח
את הדבר הזה מבלי נטיף גם על הענין הזה דברים מעטים
למען נראה אם יש ממש בדברי הפרעסע "שהמתחתנים כבר
מחלו על נטיות רוחם לאיזה דת שיהיה", או לא. ונאמר:

אם נשוב לאחור ונביט על מעשי אבותנו בראשית
התיסדות אמונת ישראל עד חורבן בית שני נמצא, כי מעולם
לא מנעו עצמם בני ישראל מלהתחתן עם בני אמונות שונות
עוד גם בעת שהיו עובדי אלילים — עד שגם המלכים
והכהנים הגדולים לקחו להם נשים מכל אשר בחרו באוה"ע.
וגם בעלות עזרא ונחמיה מבבל וראו כי ההתחתנות הזאת היא
הריסת האומה והבדילו את הנשים הנכרות, לא נתקימה הניזרה
הזאת בימי בית שני וגם החשמונאים לא מנעו עצמם
מהתחתנות עם עמים אחרים עד כי מבני התערובות האלה קם
מלך על ישראל והוא הורדוס — ואשר באמת לרגלי הדבר
הזה נמנו החכמים בעלית חנניה בן חזקיה בן גרון וגזרו
שנית על בנותיהם, ולמען תתחוק הניזרה גזרו גם על פתן
שמנן יינן וכו' (ראה בירושלמי שבת פ"א ד' קראמשין צד 3
במתני' אלו מהלכות ורשב"י מונה כל הי"ח דברים וכן בבבלי
שבת יז. ועכ"ז אומר הש"ס שהיום ההוא קשה היה לישראל

כיום שנעשה העגל — ובש"ס בבלי אומר מפורש גזרו על פתן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר (כלומר מטרה פוליטיש שלא תתבולל אמונת ישראל בין שארי האמונות הרבות ולא ישאר לה שם וזכר). מודה אני כי הגזירה הזאת מוכרחת היתה, לא אך בעת ההיא⁶ כ"א גם עתה. כ"א נתיר את ההתחנות וכל איש ישראל יקה לו בת אמונה אחרת או ותבולל ישראל במשך מאה שנה בין כל העמם ויוכל להיות שלא ישאר גם זכר לו. — ולכן אני כשאני לעצמי הנני רחוק מאד מלהסכים על בטול הגזירה הזאת, והנני מתפלל שלא יקרה הדבר הזה בבני ובבנותי — מפני שיקר בעיני קיום האומה והנאציאנאליטעט מאחי בני ישראל. אבל האיש או האשה העושה זאת, יכול אני לחשרו רק באהבת עצמו שהיא יתירה בעיניו על אהבת אומתו, — שהוא איננו דואג על קיום האומה, — או כי אהבת נשים הטו את לבבו שלא לחשוב השבונות רבים. — אבל להגיד על האיש הזה „שאין לו כל רגש אמונה“, חטא ולשון רעה היא! — הן הישראלית שהיא אשת בן עם אחר תוכל להשאר באמונתה ובמעשיה כאחת בנות ישראל הכשרות והצנועות מבלי לצעוד אף צעד אחד מרת ישראל, כי בידה היא הנהגת הבית והנהגת עצמה. ואם הבעל אוהב אותה הלא לא ימנע מאתה את חפצה להנהיג את

⁶ עיקר הגזירה היתה אז מפני שלא שררה עוד הגזירה שלא לקחת יותר מאשה אחת. מה שחשבו בעת ההוא לגזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה, עד שגם גדולי התנאים והאמוראים כשהיו בדרך היו נושאים נשים על יום ויומים כידוע סרב ורב נחמן — ואלולי גזירת החתן היה כל אחד מישראל לוקח לו ג' ד' נשים מאומות אחרות והיו מולידים מהן בנים ועוזבים את חינכום בידי האמות — מובן מאליו כי היו יולדים לבהלה להרבות עובדי אלילים — ולא ישראלים.

ביתה כאחת בנות ישראל הנשואות לישראל —. ואם היא עוברת על דת ישראל מפני אי ידיעתה, או מפני חפצה — הנה איננה גרועה בזאת משאר בנות ישראל שאינן שומרות את הדת גם בנשואיהן לבני ישראל והרגש אמונה שנשאר בכל בנות ישראל העוברות על דת, נשאר גם אצלה —. וגם איש ישראל שאינו מוחל ומותר על רגשי אמונתו ודתו יוכל לחיות את בת עם אחר מבלי להפריעו מאמונתו והנהגתו אם אשתו תאהבו ותעשה רצונו — מבלי להכריח את אשתו כי תתנהג כבנות ישראל שהיא פטורה מזה —. (איני רוצה להרחיב הדיבור בזה מפני הפלפול החדש שיסתעף מזה בהלכות נידה ושבילה). אבל עכ"פ הן ההתחנות הזאת היא לא פחות ולא יותר כ"א גזירה מהי"ח גזירות שגזרו לצורך השעה והמקום והיא כמו פתן יינן שמנן, — ור' יהודה נשיאה בטל גזירת השמן בראותו כי אין הציבור יכול לעמוד בה ולמד זאת מוקנו רבינו הקדוש שבטל גזירת ירק במוצאי שביעית שהיתה גזירה קדומה מאד כנראה ואמר ע"ז עטרה הניה לי הקב"ה להתעטר בה (ירושלמי דמאי פ"ב) ועתה כשם שהאומר על מי שאינו נזהר בשתיית יין נכרים שהוא הוניח מלבו כל רגש אמונה ודת, הוא פאנאטיקער גמור ואין אנחנו רשאים להתוכח אתו — כן נוכל לראות בהאיש שאומר שהמתחתן בכך אמונה אחרת שהוא מן הכופרים ואין לו חלק אף בקבורת ישראל, פאנאטיסמוס גמורה שראוי להתרחק ממנה כמלוא עיניו —.

איני רוצה להתוכח את הפרעססע ביתר אמריה אשר תצעק ותתאונן על הנאום היפה והרגש העולה "קבר-ישראל" ואשר שמה בפי הג. ס"ר. אויסטרייכער — כי רואה אני שגם בזה לא תדע לגלות את מקורו ואם אנלחו. אנכי יארכו הדברים" אבל לא אוכל מבלי להעירה כי את אשמה אשר תאשים את השולחן הירוק מראשי העדה שלא תרשה לשנות את נוסח "צדוק הדין" והנהגת המהרה להאיש מבני דור

הישן החפץ כי יתנהגו אתו כאשר התנהגו אבותיו — (אם אמנם זרים לי התיקונים שהתקינה הערה בזה) האשימה הפרעססע גם זאת מבלי דעת, כי אסור גמור „מכל תנודרו“ רובצת על הערה אם תרשה כזאת, וגם הרשאה אחת תוציא לעז על כל מעשיה ותיקונה — ובוה איננה יכולה לקיים מצות המת אף אם יצוה על זאת. . . כי אם ישרים המה תקונה או לא, אחרי שנתקבלו ושמה אותם לחוק, איננה רשאי לשנות באיש ואיש והאיסור מבואר בש״ע שלא יבדילו את העניים מהעשירים — והמעט הזה מספיק גם להארתרכסים והליברלים שבערה.

עוד לא תמו אמנם דברי בענינים הללו אשר אך נגעתו בהם ולא השלמתים מחוסר העת והמקום, אבל אקוה כי עוד אשוב לרבר מהם בחוברותי הבאות אם יחייני ה' — וכעת אסיים.

השמה.

לצד 11 בהערה. ראה פסחים (ק"ב:) ת"ר שלשה שונאין זא"ז אלו הן הכלבים והתרנגולין והחכרין וי"א אף הזונות. וי"א אף ת"ה שבבב"ל. הגה כל איש אשר אך עינים לו יראה כי את הו"א האחרון הוסיפו מלעיגו — התלמוד הן לא יעלה על הדעת כי מסדרי התלמוד שהמה בעצמם היו חכמי בבל יסדרו זאת על עצמם ויניחו את עצמם בשק אחד עם הכלבים והזונות! ומכאן הוכחה שאין לה פרכא על כל המאמרים שהבאתי בפנים.

לצד 33 בהערה. ראה בכא בתרא (ק"א.) כי רב הונא בר יצחק בעת שרצה לעשות ההיפוך מ"ג, אמר הלכה בשם רב הונא חסירו של רב נחמן בפני ר"ג, וכאשר רצה ר"ג לשלוח לשאול את פי ר"ה, איכסיף והודה כי בדה זאת מלבו. ועכ"ז לא נער בו ר"ג על אשר דבר שקר, וגם לא נתפעל מהמעשה הזה, יען כי היה ביניהם דבר הרגיל לתלות באולן גדול ולכן לא האמין לו. אך אמר אלו היה ר"ה נחשב בטמים, כי עתה היה האומר בשמו סתרים נגדו בכה האומר אשר בדה מלבו — ראייה נצחת היא שאין עליה תשובה, שלא השבו כלל לעון להם לתלות בשם הגדולים את אשר מצאו בדעתם כי נכון הוא. ובהערותי על הש"ס ציינתי דברים רבים כאלה.

הערה כוללת לצד 83.

אך תמונה נאמנה מאשר היה תשע-עשרה מאות שנה לפנינו נחוצה לתאר בשרר, כי או אאמין אשר חכמי הנוצרים האוהבים את האמת יודו ויגידו כי לוא היו המה או תחת היהודים כי עתה התנהגו גם המה בלי שום שינוי ממש כאשר התנהגו חכמי היהודים בהתנלות משיחם ישוע הנוצרים. נצייר נא בדעתנו אלו קרה בימים האלה בפראג במקום שהפרפ' ראהלינג יושב ודורש כי אחד מתלמידי בית המדרש הודוע בשמו וכינויו, בן שלשים שנה, יהפך פתאום לאיש אחר, ויאמר על עצמו שהיא משיח, נביא, חוזה, או גם בן-אלקים, — ולוא גם הראה מיפתיים כמופתי מצרים, ואלו גם עלתה בידו להסב אחיו מפלגה גדולה מהמון העם, השואל לחדשות ודבירים הנוצאים מן הטבע, האם האמין לו הפרפ' ראהלינג וחבריו? האם לא היו חושבים אותו או לאיש-הרוח ופאנאטיקער, או למורד ומהים? ואלו לא עשו כזאת, כי עתה היו לצחוק בעיני כל יושבי תבל! והלא כדבר הזה עצמו ועוד נוספות עליו היה אז. ישוע הזה היה נקרא בשמו, ישוע פנדירא" ע"ש אביו, יוסף פנדירא", (ירושלמי שבת פי"ב ע"ז ובמקומות רבים) ותולדותיו ידעו כי נולד מארוסת יוסף (ר"ל אשר קדש אותה יוסף בעת האירוסין כמנהגם לפנינו) טרם כניסתה לחופה, (לוקוס א' כ"ז) ובהולדו הכיר יוסף אביו אותו לבנו (שם ב' ל"ג) ואלו לא היה עושה כן כי עתה היתה ארוסתו נדונית בכ"ד בעון אשת-איש (שהדין הוא אחר בין מן האירוסין ר"ל עם קדושין בין מן החופה) וגם הזמים הענישו קשה על אשה שבגדה באישה — ולוא יהיה מדבריהם שנולד עפ"י רוח"ק עכ"פ הלא החזיקו זאת בסוד כי אלו הנדה בואת טרם בא העת, כי עתה לא היה זכר בעולם לא לה ולא לבנה הולד כמובן, ועוד יותר גם כאשר גדל והחל לעשות מופתים גם אז לא רצה לפרסם את משיחותו טרם יגיע הזמן (לוקוס ט' כ"א) מה גם כי יוסף פנדירא לקח לו את מרים אח"כ בחופה לאשה והוליד בנים וכנות ודו' ידועים בשמם: יעקב יוסי ושמעון (מתיא י"ג ג"ה) אמך ואחיך עומדים בחוץ (מרקוס ושם כתוב כי אמו ואחיו לא האמינו בו) (לוקוס ח' י"ט) ואיך איפא איך יעלה על הדעת כי החכמים הסנהדרין שישבו אז בלשבת הסענאט העברית לפקח על דת ודין ולהחזיק את מצב הפוליטי של היהודים, היו יכולים להאמין לו? לא כי בן אלהים הוא, שזאת לא אמר ישוע על עצמו כ"א גם כי נביא או חוזה הוא, אחרי שכבר פסקה הנביאה מישראל, או כי משיח הוא

בעת שצוה להכניע תחת מלכות הרומים והם האמינו לראות את
המשיח שיעזור להם מצריהם! הן לא יכלו לא להאמין
לו גם לא לכבדו אחרי שהחל לקצץ בנטיעותיתם ועבדו רואים
אנחנו גם מהאונגליון כי לא רצו למסור להורג או לעשות רע לו
ורק בקשו והוכיחו אותו כי יחדל לדרוש ולהסיר לב ההמון
מאחריהם (וגם מזה נראה שלא עלתה גם על דעתו להגיד על
עצמו שהוא בן האלהים כי הוא הגיד זאת כי עתה לא היו מחכים
ולא היו מתרים בו כמובן) ואך כאשר הציקם ההברה וראו כי
יתן עורף לכל דבריהם, דנו אותו כמורד פוליטי וימסרוהו למלכות
— וגם אז לפי הנאמר באונגליון לא היתה דעת ר"ג נוטה להמיתו
אם מטעם האמור באונגליון או מטעם שראה את הנולד כי העם
יקדישו את הנהגת באשמת הפוליטיק — אבל עכ"פ לא היתה
דעתו נוטה לזה אבל הוכרח לבטל דעתו מפני שלא היתה עצה
אחרת, ומה היו עושים חכמי הנוצרים לוא קרה בימיהם כאלה אם
לא היו עושים כמעשה הזה ממש? —

ואולם אחרי מותו שנים רבות כי יאמינו העם לקול ההגדות
השונות שהתחלכו בפי העם הן גם זאת לא יעלה על הדעת! כי
ההגדה מבתולה שהיא ילדה את האל לא היתה חרשה כלל,*)
אמונת השלוש גם היא לא היתה חרשה, והוא ישו בעצמו הלא
לא הניח אחריו שום כתב ומכתב עד שמכפי הנראה באונגליון לא
ידע לכתוב — מובן טאליו כי אלה אשר הקדישוהו והעריצוהו
לאולה היו בעיניהם: „או מינים וכופרים, או עובדי אלילים“ כאשר
אמרתי בפנים שהיו משתחיים מובחים ומקטירים לאלילו. ואך על
אלה שהאמינו רק במשיחותו ולא באלהותו (שמהם היו בתחילה
רוב היהודים המאמינים בו) לא עלתה גם על דעתם להפרידם
מכלל ישראל או לדרוף אותם אם כי לא חדלו להביט עליהם
בעין עקומה. —

*) ראה דבריו הכומר הנוצרי Chr. Elssner מנידע-ליוויטן במחברתו ע"ד
הדתות האלקות שיחשוב של אמת שילדו אלים במתוליהן: ד ע ו א כ ו א י אם האל
ווישנא, מאהא-מאיא אם האל בודהה, והבתולה הקדושה אשר הולידה את אל
הסימאזין — ושני האלים הראשונים לא באו לפי הנחתם כיא להתם משע ולכלות הטאת
כפי הנדת הנוצרים — ראה דעתך כל דבריו בהקול שנה המישית גליון 5-4 ער
71-72 ותראה כי הנדות כאלה התחלכו בפי העם או מאלים רבים.

Soeben ist vom Verfasser dieses erschienen:

EBEN HAROSCHA,

(GRUNDSTEIN.)

Verschiedene Ansichten betreffs der Reform des jüdischen Ritualgesetzes, der »Judenfrage« und deren Lösung.

I. THEIL des

EBEN HAMILUM

welches in 6 Lieferungen erscheint u. z.

I. Eben haroscha; II. Eben bikoreth; III. Eben sapir;
IV. Eben Israel; V. Eben haschulchan; VI. Eben hatoim.

Preis M. 1.

Auch erscheint demnächst eine deutsche Uebersetzung dieses Werkes und des vom Verfasser dieses erschienenen (תפלה למשה (מקוצי) „Ursprung und Entwicklung des Philacterien Ritus bei den Juden.“

Zu haben in

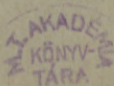
D. LÖWY's Buchhandlung

Wien, II., Praterstrasse Nr. 15

und bei dem Verfasser

M. L. Rodkinssohn

6 Packingtonstr. Jslington, LONDON N.

B

377.

Kritischer Ueberblick

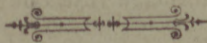
über

a) den Judenspiegelprozess in Münster.
December 1883);

b) Verhandlung der Berliner Repräsentanten
der jüdischen Gemeinde wegen Erbbegräbniss-
petition auf jüdischem Friedhof von einem Misch-
eheling, Ehemann einer Jüdin, (23. Dezember 1883).

Von

M. L. Rodkinsohn.

Berlin.
1884.